



100  
with  
collected

2pM/206  
6985

MIASTA NASZE  
KROLEWSKIE

WOLNE W PANSTWACH  
RZECZYPOSPOLITEJ.

---

P R A W O

U C H W A L O N E

*Dnia 18. Kwietnia, Roku 1791.*

MIASTA NASZE  
KROLEWSKIE

WOLNE W PANSTWACH

RZECZYPOSPOLITEY.

I.

*O Miastach.*

1. Miasta wszystkie Królewskie w Kraiach Rzeczypospolitey, za wolne uznaiemy.

2. Obywatelów takowych Miast, iako ludzi wolnych, Ziemię w Miastach przez nich osiadłą, ich domy, wie y *Territoria*, gdzie iakie do których Miast prawnie teraz należą, własnością ich dziedziczną być przyznaiemy; co nie ma przeszkadzać zaczętem, a nie dokończonym sprawom.

A 2



2pM/206

2pM/189

3. Którym Miastom Przywileie Lokacyjne zaginęły; za dowiedzeniem ich byłości, My Król, *Diplomata renovationis* z nadaniem Ziemi, iaką teraz niewątpliwie posiadają, wydamy.

4 W których Miastach Królewskich Seymiki Ziemskie są oznaczone; tym Przywileie Lokacyjne, ieżeli by ich iezcze nie miały, My Król, wydamy.

5. Gdyby dla szczęśliwego w którym miejscu położenia, na gruntach Królewskich osada ludzi wolnych dała siedlisku swemu przystoyną postać Miasta; w takowym zdarzeniu, My Król tey osadzie *Diploma erectionis* Miastanowego, z nadaniem Ziemi, wydamy.

6. Wolno też będzie Dziedzicom na swoich gruntach Miasta z ludzi wolnych zakładać, albo y rolników wolnością nadać iako też Miasta swa dziedziczne lokalnem zrobić; takowe ieżdnak osady nie będą mogły wchodzić

w poczet Miast wolnych, tylko, gdy Dziedzic instrumentem lokacyjnym nada im Ziemię dziedziczną; a na ten czas My Król, *Diploma Confirmationis* tego instrumentu, za prozbą samego Dziedzica, wydamy, y instrument lokacyjny Dziedzica wpisac w też *Diploma* rozkażemy.

7. Jako dla wszystkich Miast, jedne jest Prawo; tak Mieszczanin któregokolwiek Miasta, równych Przywilejow z Prawa terazniejszego używać będzie.

8. Wszyscy Obywatele Miasta, bądź Szlacheckiego, bądź Mieyskiego urodzenia ludzie, którzy chcą prowadzić handle na funty, łokcie &c; mający possessyą w Miastach, albo gdy iey nabędą, iakiegokolwiek są dostoięstwa, professyi y kunsztu, Prawo Mieyskie przyjmować, y pod nim zostawać będą obowiązani. Innym zaś Szlachcie przyjmować Mieyskie wolno będzie.

9. Przyjęcie Prawa Mieyskiego czy-  
nić się ma w następujący sposób: każ-  
dy przyjmujący Mieyskie, stanąwszy  
przed Magistratem obecnie, lub przez  
Plenipotenta, uczyni oświadcze-  
nie w słowach następujących: „Ja NN.  
„ Najjaśnieyszemu Królowi y Rze-  
„ czypospolitey wiernym będę, po-  
„ słuszeństwo Prawom y Ustawom  
„ Seymowym, za najściślejszy biorę  
„ obowiązek, Zwierzchności Miasta  
„ N. w którym do Obywatelstwa  
„ przyłączony jestem, podległym  
„ być chcę, y obowiązki wszelkie za-  
„ chowam; co wszystko zaręczam tak  
„ za siebie, iako y następców moich. „  
Po dopełnionym takowym oświad-  
czeniu, ma być zapisany w Księgę O-  
bywatelów Miasta.

10. Miasta odmawiać nie powinny  
przyjęcia do Obywatelstwa, y w Księ-  
gę Mieyską zapisywania wszystkich u-  
czciwych Cudzoziemców, tudzież  
Rzemieślników, wszelkich ludzi wol-  
nych, y z Prawa nikomu nie podle-

głych Chrześcian, a to bez żadney  
opłaty.

11. Tak z urodzenia Szlachcie, iako  
y Obywstelom Stanu Mieyskiego tym,  
którzy potym do zaszczytu Szlache-  
ctwa przypuszczonemi zostaną, przy-  
jęcie Obywatelstwa Mieyskiego, w nim  
znaydowanie się, sprawowanie Urzę-  
dów, prowadzenie wszelkiego handlu,  
utrzymywanie iakichkolwiek bądź re-  
kodziel, nic bynajmniej odtąd szkod-  
zić, ani uwłaczać nie będzie im sa-  
mym, ani ich następcom w tymże za-  
szczycie Szlachectwa, y prerogatyw  
do niego przywiązanych.

12. Obieranie przez Obywatelów  
Miast własnego Magistratu, mianowi-  
cie Burmistrzów, Woytów y wszelkich  
Urzedników, iako jest cechą wolności;  
tak przy teyże wolności Miasta zosta-  
wują się. Niemniej będzie wolno  
tymże Miastom uczynić rozporządze-  
nia, co do wewnętrznych porządków,  
y uskutecznienia dozierać; o czym

Kommissya Policyi, uwiadomić maia, przez Rapporta.

13. Wszyscy zatym Obywatele Miaszt, którzy są zapisani w Księgę Mieyską, a maia dziedziczną possessyą, mogą obierać, y bydź obieranemi do wszelkich Urzędów Mieyskich, większością zdań. Nikt jednak, Urzędu Exekucyinego, y Funkcyi Ziemiańskiej, z Urzędem y Funkcyą Plenipotenty Mieyskiego, łączyć nie będzie mógł, pod nieważnością obydwóch; ani w randze Woyłkowej w służbie aktualney będący, Urzędnikiem Mieyskim być nie może.

## II.

O Prerogatywach Mieszczan.

1. Prawo Kardynalne *Neminem captivabimus, nisi iure victum*, na osoby w Miasztach ofiadłe rozciągamy, wyjąwszy podstępnych Bankrutów, Kaucyi dostateczney, za sobą u Sądu nie stawiających, y na gorącym uczynku złapanych.

2. Miaszt, w których oznaczone są Sądy Appellacyne, przed każdym Seymem ordynarynym jednego Plenipotenty większością głosów wybierać będą z Obywatelów possessyie dziedzicze w Miasztach maiających, zdatnych do posługi publiczney, *Crimine non notatos*, pod processem nie będących, y urzędowaniem Mieyskim odbytym zaszczyconych, z wolnością wybierania tychże Plenipotentów y z innych Miaszt. Ci Plenipotenci na dzień Seymu rozpoczynającego się, do Miaszt Seymom przeznaczonych zierać się maia, y Dzieło Elekcyi swey, Marszałkowi Seymowemu oddadzą; na Sessyach Prowincyonalnych wybierani będą z Plenipotentów Miaszt, do Kommissy Policyi, Skarbowey y Assessoryi, y na tychże Sessyach wyznaczeni będą, którzy do której Kommissy y Assessoryi należeć maia. A lubo ci wszyscy podług oznaczenia wręczonych Kommissyach, y Assessoryi, zasiadać będą mogli, jednak nie więcej w Kommissy Skarbowey y Policyi,

jak pod dwóch, a w Assessorji po trzech z kaźdey Prowincyi, zasiadać będzie. Ci Kommissarze, y Assessorowie, w tychże Kommissyach y Assessorji, w o-  
bięktach tyczących się Miast, y han-  
dlowych, *vocem activam* mieć będą; w  
innych zaś okolicznościach *vocem con-*  
*sultivam* mieć mają. Jeżeli na daley  
który z tych Plenipotentów, albo y  
wszyscy od Miast, które obierać Pleni-  
potentów Prawo mają, potwierdzeni  
zostaną; mogą na drugie lat dwie zo-  
stać. A dla tych Kommissarzów y  
Assessorów, Pensyą przy urządzeniu  
Tabelli expensy; postanowimy, dla  
takiey, iednak liczby, iaka, do zasiada-  
nia w Kommissyach y Assessorji, iest o-  
znaczona.

3. Aby zaś opieka Rządowa, y dla  
wszystkich Miast wymierzala w żada-  
niach ich, sprawiedliwość przyzwoita;  
dozwalamy Miastom Naszym, przez  
Assessorow, czyli Kommissarzów  
Miejskich w Assessorjach, Kommissy-  
ach Skarbowych, y Policji, zasiadają-

cych, *desideria* Miast w Seymie dono-  
sić; a ci, gdy tego potrzeba będzie, y  
gdy zechcą; będą u Marszałka Seymo-  
wego u Łaski o głos prosić, y ten im  
zabroniony być nie może, y ci tłoma-  
czyć się będą zwyczajem dziś prakty-  
kowanym zabierania głosów przez  
Delegowanych od Kommissyow.

4. Po odbytey dwuletniey wysłudze  
publiczney w zwyż wyrażonych Kom-  
missyach, lub Assessorji, ciż wybrani  
od Miast Plenipotenci, na następnym  
Seymie zaraz Nobilitowani być po-  
winni bez opłaty Dyplomaty *Nobilita-*  
*tis*, jeżeli ieszcze Szlachtą nie będą.

5. Wolno odtąd iest, y będzie, każ-  
demu Mielczezaninowi Dóbr Ziemijskich,  
iako y inney natury, Dziedzicznym  
Prawem nabywać, z zupełnym wła-  
sności Prawem posiadać, y następcom  
swoim, iako prawym Dziedzicom, one  
po sobie zostawić, Dobra sposobem  
Sukcesyi, albo *jure potioritatis* posia-  
dać; z których Dóbr, luboby byli Mie-

fzczanami, w Sądzie Dobromi przy-  
zwoitym, odpowiadać są obowiązani.

6. Który z Mieszczan kupi całkowi-  
tą Wieś, lub Miasteczko Prawem  
Dziedzicznym, opłacające podatku  
1000 Grosza Złotych 200. najmniej;  
na najpierwszym Seymie, jeżeli o to  
poda na piśmie prozbę swoją Marzał-  
kowi Seymowemu do Stanów, mocą  
teraźniejszego Prawa Nobilitowany  
zostanie.

7. Prócz tego, na każdym Seymie  
30. Osób z Mieszczan Possesye Dzie-  
dziczne w Miastach mających, do za-  
szczytu Szlacheckiego przypuszczo-  
nych być ma; w czym najpierwey  
względ zachowany zostanie na dy-  
stygwujących się w Woysku; na zasła-  
dających w Kommissyach Porządko-  
wych Cywilno-Woyskowych; na za-  
kładających Rękodziela; na prowa-  
dzących handel z Produktów Krajo-  
wych; a w tym, na rekomendacye  
Posłów Ziemskich, y na rekommnen-  
dacye Miast.

8. W całym Woysku (oprócz Ka-  
waleryi Narod: ) w każdym Korpusie,  
Regimencie, y Pułku, dla Obywatelów  
kondycyi Mieyskiej będzie odtąd wol-  
ny wstęp do dosługiwania się Rang  
Officyerskich stopniami; A który do-  
służy się Rangi Sztabs-Kapitana, lub  
Kapitana Chorągwi u Piechoty, a Re-  
mistrza w Pułku; mocą teraźniejszego  
Prawa, Szlachcicem z Potomkami swe-  
mi, w wszelkich do niego przywiza-  
nych prerogatywach zostanie, y My  
Król *Diplomata Nobilitatis*, takowym,  
za okazaniem Patentu, wydawać bę-  
dziemy; od którego opłata stępla na-  
stępować nie ma.

9. Wolno będzie odtąd Obywate-  
lom kondycyi Mieyskiej, w Kancellar-  
ryach, y Palestrach wszelkich Kom-  
missyów Rządowych, Dykastenyów  
Trybunałskich y innych mniejszych  
Sądów, naydować się, patronizować,  
y inne posługi czynić, y na stopnie w  
tychże Kancellaryach znajdujące się,  
podług zasług y zdatności, postępować.



A który z tych dośłuży się stopnia Regenta Kancellaryi w Dykasteriach Rządowych; na najpierwszym zaraz Seymie Nobilitowanym być ma, y takowe *Diploma Nobilitatis*, bez opłaty, My Król wydawać będziemy.

10. W Duchownym Stanie, Osoby kondycyi Mieyskiej będą mogły posiadać w Kolegiatach Prelatury, y Kanonie; w Katedrach zaś, Kanonie Doktoralne; także wszelkie *Beneficia secularia & regularia*, wyłączając te fundusze, które szczególnie dla Osób urodzenia Szlacheckiego, są poczynione.

11. Do Kommissyów Porządkowych Cywilno-Woyskowych, Woiewództw, Ziem, y Powiatów, dozwała się obierać Kommissarzów z Miast w obrębie Kommissyów leżących, po trzech do każdej Kommissyi, bądź z urodzenia Szlacheckiego, albo kondycyi Mieyskiej, byle w Mieście Possessye Dziedziczne mających.

12. A Miasta nasze, Gdańsk, y Toruń, gdy mieć będą prozby swe do Stanów; przez Sekretarza swego do Łaski Soymowey one podawać będą, albo sami przez Delegowanych, jeżeli zechcą, za danym od Łaski głosem, który nie ma być odmówiony.

13. Kara na zmysłających Possessye, będzie następująca: ktokolwiek za rewersem dałby komu Ziemską Dziedziczną Possessyą; tracić ją wieczyście będzie, y Sąd temu przyzna własność zarewersowaney Possessyi, kto dowiedzie rewersu. Nawet, choćby ten sam, kto za rewersem ma Possessyą, dowiedł iey zawersowania; iemu wieczyście przyznana będzie. A takie sprawy Sąd Ziemski *præcisa appellatione* sędzić będzie.

14. Wszystkie dawniejsze Prawa y Ustawy, terazniejszemu Prawu o Miastach, przeciwne, uchylamy, a terazniejsze ustanowienie o Miastach, za Prawo Konstytucyjne stanowimy.

## III.

## O Sprawiedliwości dla Mieszkań.

1. Zostawiając Miasta przy właściwych sobie w Granicach Miast Jurydykcyach, też Miasta z Przedmieściami z pod innych wszystkich Jurydykcyi, iakie są: Trybunałskie, Ziemiańskie, Wojewodzińskie, Starościńskie, Zamkowe, prócz spraw niedokończonych po Kommissyach do Trybunałów odebranych, wymuiemy, y wyłączamy Jurydyką Marszałkowską, iako tylko Miasta Rezydencyonalnego Nas Króla, tycząc się, do opisów władzy teyże Jurydykcyi właściwey, odsyłamy.

2. Jurydyki Świeckie y Duchowne, tudzież drobne Miałeczka w obrębie lokalnym gruntów początkowie Miastom nadanych, potworzone, iak są dotąd w Possessyi, co do samey tylko sądowności y Policji, znośimy; owszem też Jurydyki pod Jurydykcyę Magistratów Miejskich poddajemy; wszelkie zaś czynsze y dochody iakieykolwiek.

wiek natury, dla właścicieli tychże gruntów Jurydyk, ostrzegamy.

3. Gdzie jednak Miasta mają Wsie Dziedziczne Ziemskie, w sprawach tychże Wsiów, w Jurydykcyach właściwych possessyi, odpowiadać mają.

4. Wszyscy Obywatele w Mieście Possessye mający, y iakimkolwiek handlem, Rzemiosłem bawiący się, Jurydykcyi Miejskiej ulegać mają, y Podatki równie znosić, nie uważając na iakieykolwiek libertacye.

5. W każdym Mieście Magistrat obrany Jurydykcyą Sądową składać będzie. W tych Magistratach, wszelkiego rodzaju sprawy, iako *in prima Instancia*, sądzić się mają sprawy nieprzenoszące Zł: 300. lub w sprawie uczynkowej, w której trzy dni więzienia kara nastąpi, w tychże Magistratach bez Appellacyi dopuszczenia, kończone być mają ostatecznie. W

wiekszych zaś sprawach Appellacya do Sądów wyższych appellacyinych dopuszczona być powinna.

6. Na takowe Sądy Appellacyine, następujące Miasta wyznaczamy, mianowicie w Prowincyi Małopolskiej, Miasta: Kraków, Lublin, Łuck, Zytomierz, Winnica, Kamieniec Podolski, Drohiczyn. W Prowincyi Wielkopolskiej, Miasta: Poznań, Kalisz, Gniezno, Łeczyca, Warszawa, Sieradz, Płock. *W Prowincyi Litewskiej*, Miasta: Wilno, Grodno, Kowno, Nowogródek, Mińsk, Brześć Litewski, Pińsk. Do Sądu Appellacyinego w Krakowie oznaczonego, należyć będą Miasta, w Woiewództwie Krakowskim, Powiatach: Sandomierskim, Wiślickim, y Chęcińskim leżące. Do Sądu Appellacyinego w Lublinie oznaczonego, należyć będą Miasta w Woiewództwie Lubelskim, Ziemi Steżyckiej, w Powiatach Radomskim, Opoczyńskim, y Ziemi Chełmskiej leżące. Do Sądu Appel-

lacyinego w Łucku oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Wołyńskiego y Bełzkiego. Do Sądu Appellacyinego w Zytomierzu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Kiowskiego. Do Sądu Appellacyinego w Kamieńcu Podolskim oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Podolskiego. Do Sądu Appellacyinego w Drohiczynie oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Podlaskiego. Do Sądu Appellacyinego w Winnicy oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Braclawskiego. Do Sądu Appellacyinego w Poznaniu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Poznańskiego y Ziemi Wschowskiej. Do Sądu Appellacyinego w Kaliszu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Kaliskiego y Powiatu Koninського, a Powiatu Pызdrskiego Miasta tej części, która jest z tej strony rzeki Warty, do Kalisza należyć ma. Do Sądu Appellacyinego w Gnieźnie oznaczone-

go, należyć będą Miasta Woiewództwa Gnieźnieńskiego, Powiatu Kcyńskiego y Powiatu Pyzdrowskiego taczęść, która jest z strony Warszawy od Gniezna. Do Sądu Appellacyjnego w Sieradzu oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Sieradzkiego, Ziemi Wieluńskiej. Do Sądu Appellacyjnego w Warszawie oznaczonego, należyć będą Miasta Xięstwa Mazowieckiego, y Woiewództwa Rawskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Łęczycy oznaczonego, Miasta Woiewództwa Łęczyckiego, Brzeckiego Kujawskiego, y Inowrocławskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Płocku oznaczonego, należyć będą Miasta Woiewództwa Pockiego, Ziemi Zawkrzyńskiej, y Ziemi Dobrzyńskiej. Do Sądów Appellacyjnych w Miastach Prowincyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego oznaczonych, iako to: do Sądu Appellacyjnego w Mieście Wilnie, należyć będą Miasta Woiewództwa Wileńskiego, Powiatów Ofzmińskiego, Lidz-

kiego, Wilkomirskiego, Braślawskiego, Woiewództwa Trockiego y Powiatu Trockiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Grodzie, należyć będą Miasta Powiatów Grodzieńskiego, Wołkowyskiego, y Mereckiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Kownie, należyć będą Miasta Xięstwa Zmudzkiego, Powiatów Kowieńskiego, Preńskiego, y Upitskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Nowogrodku, należyć będą Miasta Woiewództwa Nowogrodzkiego, y Powiatów Słonimskiego, y Słuczońskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Brześciu Litt: Miasta Woiewództwa Brzeckiego Lit: y Powiatu Kobryńskiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Pińsku, należyć będą Miasta Powiatów Pińskiego, Pińsko-Zarzeczno, Mozyrskiego, y Rzeczyckiego. Do Sądu Appellacyjnego w Mieście Mińsku, należyć będą Miasta Woiewództwa Mińskiego, Połockiego, Witebskiego, y Powiatu Orszańskiego.

7. W tych Miastach Appellacyjnych obrani będą co lat dwie po Osób 5. z Szlachty y nieszlachty, Mieszczan Possedlye mających, nawet Osób Magistratowych z Miast tychże, albo y z Miast innych tego wydziału, które do których Sądów Appellacyjnych są oznaczone. A te Osoby wybrane składać będą Sąd Appellacyjny z tym warunkiem, iż Osoby Magistratowe y Ławnicze, do Sądu Appellacyjnego wybrane, poki sprawować będą Urząd Appellacyjny: nie mają zasiadać y sądzić w Sądach *prima Instantia*, Magistratów, z których są obrani.

8. Te Sady sądzić będą sprawy z Appellacyi Magistratów, których wartość przechodzi 300. Zł: lub kara 3. dni więzienia, a nie przewyższa wartość 3000. lub kary 3. tygodni więzienia, a to ostatecznie, bez dopuszczenia Appellacyi. We wszystkich zaś sprawach większego walu, niż 3000. Zł: y kary niż 3. tygodnie wię-

zienia, Appellacya, iak dotąd, z Magistratów *prima Instantia*, nie iuż do Sądów Appellacyjnych Miast, ale do Sądów Naszych Zadwornych, tak w Koronie, iako w W. X. Lit: dopuszczaną mieć chcemy, podług niniejszey Ustawy.

9. Spraw kryminalnych Magistraty sądzić nie będą mogły, ale ie odsyłać mają prosto do Sądów Appellacyjnych, które też Sprawy kryminalne sądzić moc mają z tym ostrzeżeniem: że na więzienie czasowe osadzony kryminalista, ulegać exekucyi Dekretu będzie. Gdy zaś na wieczne więzienie, lub na śmierć zostanie osadzony; tenże Sąd Appellacyjny wywoły obwiniające, y Dekret przeszle Sadowi Assessorskiemu. Jeżeli Sąd Assessorski uzna Dekret Sądu Appellacyjnego na więzienie wieczne, lub śmierć, winowaycę w skazujący, za służny; dopiero ten Dekret exekwowany zostanie. Oraz przy Sądach Za-

dwornych Sprawy o złe sprawowa-  
nie Urzędów Miejskich, iako też o  
dochody z Miast, Półsektorów, y wży-  
stkie inne Prawami Rzeczypospoli-  
tey wyznaczone, zachowujemy.

ro. Miasta, że podlegać będą Kom-  
missyi Policyi w rzeczach wewnę-  
trznego Rządu, y dochodów ogólnych  
Miejskich, otrzegamy.



# KOMMISSYA POLICYI

---

PRAWO UCHWALONE

Dnia 17. Czerwca R. 1791.

# KOMMISSYA POLICYI

---

## L.

### *Skład Kommissyi Policyi.*

1. **K**ommissya Policyi Obojga Narodów składać się będzie z Marszałków Narodowych, którzy nie będą wezwani do Straży, tudzież z 15 Kommissarzy, to jest: trzech z Senatu pojednemu z każdej Prowincyi; sześciu z Stanu Rycerskiego, po dwóch z każdej Prowincyi, y sześciu Plenipotentów Miast na Seym, po dwóch z każdej Prowincyi.

2. Wszyscy Kommissarze Policyi obierani będą co dwa lata na Seymach Ordynaryinych, sposobem Elekcyi przepisany w prawach: *O Seymie i o Miastach*, a na każdej takiej co lat 2. Elekcyi, Kommissarze Policyi

A Y 3 2 ( M O 1  
mogą bydź na dalszy czas znowu obrani.

3. Obranym na Kommissarza Policyi bydź nie może: 1. kto niema od roku niewatpliwey Possessyi dziedzicznejey, z Stanu Rycerskiego Ziemskiej, a Obywatel Miasta Mieyskiej, *respectivo* w swojej Prowincyi. 2. Kto nie był choć raz na funkcyi publiczney to jest z Stanu Szlacheckiego Posłem, Deputatem, lub w Kommissyi Woiewódzkiej, przez czas Prawem przepisany. 3. Ktokolwiek jest obowiązany aktualną służbą Woyskową. 4. Kto jest w aktualnym Urzędowaniu Poselstwa na Seymie.

4. Prezesem Kommissyi Policyi będzie jeden z Marszałków Narodowych, a w nieprzytomności Ich pierwszy z porządku Kommissarz. Prezesowi wolno jest podług upodobania Assessorow do Kommissyi wybierać y zapraszać *cum voce consultiva*, co jednak nie będzie rozumiano za odbycie funkcyi publiczney. Nigdy więcej tak połowa Kommissarzy, nie bę-

3 6  
dzie mogła oddać się, a Komplet Kommissyi najmniej z 5. Kommissarzow *cum voce decisiva* zawsze w przewyższającej liczbie Stanu Szlacheckiego, składać się ma. Pensye zaś nie przytomnych na przytomnych rozdzielać się mają, względem czego Kommissya Ordynacją sobie ułoży.

5. Wyznaczamy każdemu Kommissarzowi pensyą roczną taką, jaką im przy Tabeli expens publicznych stanowiemy, do której Marszałkowie, iako pensyą Ministrowską opatrzeni, należeć nie będą. Gdyby który Kommissarz umarł, pensya przez niego niedosłużona w Skarbie publicznym zostać ma. Żaden zaś Kommissarz, gdy jest podległy odpowiedzialności, rzekać się, ani ustąpić Urzędu pod żadnym pozorem nie może.

6. Kommissya Policyi mieć będzie Pilarza Possessyonata, którego jednomyślnością, lub większością głosów sekretnych obierze. Urząd Pilarza dożywotni będzie, lecz nikomu przedanym ani ustąpionym bydź nie mo-



że; przeto dobrowolna Urzędu tego rezygnacya na piśmie uczyniona, podana Kommissyi bydź ma, y w Protokuł wpisana wraz z Rezolucyą Kommissyi będzie. Po czym Kommissya do Elekcyi nowego Pisarza z pomiędzy Officyalistów swoich, przystąpi. Obowiązki Pisarza są: 1. Na Sesslyi zasiadać *cum voce consultiva*, 2. Trzymać Protokuł Kommissyi. 3. Mieć Zwierzchni dozor Kancellaryi y *Archivi* Kommissyi. 4. W Sądach Kommissyi piero trzymać y Dekreta pisać. Nadto Kommissya ułoży liczbę y piacę potrzebnych sobie Officyalistów w równey proporcyi z każdej Prowincyi, z których żaden Urzędu swego przedać, ani ustąpić nie będzie mógł, y takowy układ Seymowi do potwierdzenia poda.

7. Marszałkowie, Kommissarze y Officyaliści Kommissyi Policyi w żadnym sądzie Suspenzy brać nie będą mogli, lecz w przypadku potrzeby wykonania Przysięgi, po iey dopełnieniu, wszelkie Jurydykcyę odsyłać

ich będą do mieysca, gdzie się Kommissya agituje.

8. Przez czas urzędowania swego, ani Kommissarz Policyi, ani iey Officyaliści, w żadney inney Kommissyi, lub funkcyi bydź nie mogą.

## II.

*Władza Kommissyi.*

Władza y zarządzanie Kommissyi powierzone, dla ustanowienia y utrzymania powszechnego porządku w Państwach Rzēpltey, rozciągac się mają na to wszystko, co się tyczy: 1. mo. Besspieczeństwa y spokoyności publiczney. 2. Wygody Publiczney. 3. Sądowości y Urzędników Policyi, bez przestąpienia jednak następujących przepisów, pod odpowiedzialną w Sądach Seymowych.

## III.

*Granice Władzy Kommissyi.*

1. Nie będzie mogła Kommissya Policyi nic czynić, stanowiąc, nakazywać, lub zakazywać, coby naruszało



przyrodzone, y zabezpieczone Ustawami Rzepltey Prawa wolności y własności osobistej, Obywatelów y przychodniow.

2. Niebędzie mogła pod żadnym pozorem długów publicznych zaciągać, ani funduszow mieyscowych przenosić, ani nakazywać iakiegokolwiek bądź gatunku podatku, Danin, opłat, iedynie do Samowładności Rzepltey należących.

3. Niebędzie mogła wdawać się pod żadnym pozorem w inny wydział Władzy, innym udzielnym władzóm y Magistraturóm powierzoney.

4. Ponieważ tylko Miasta wolne Rzepltey są właściwie podległemi Rządowi y rozkazom Kommissyi Policyi; przeto prócz niektórych wyłączeń wyrażonych w niższym Opisie iey obowiązków, niebędzie mogła do Miast y Wsiow Dziedzicznych Obywatelskich rozciągać ioney władzy, prócz dawania rady y ostrzeżenia: dla czego do żadnych majątków, domów y mieysc własnością Ziemianką be-

dących, y do Rządu Mieyskiego nie należących, ani do wewnętrznego w nich obeyscia się, bynajmniey wdawać się niepowinna; tym mnię jeszcze żadnego tey Ziemi Własciciela z powodu tajemney delacyi, lub iakich tajemnych wiadomości, mieć, przytrzymywać, więzić, ani pozywać nie może.

5. Dla czego wszelkie gatunki szpiegowania y rewizyi w mieszkanjach y gruntach Ziemiankich, lub w uczynkach y zabawach Obywatelów iak naysurowiey są iey zabronione.

6. Jako zaś wszelkie rozporządzenia Kommissyi mają być tylko skutkiem Praw. y Ustaw Rzepltey; tak nie wolno będzie iey żadnego takiego rozkazu wydawać, któryby na siebie nosił Akt Prawodawstwa.

#### IV.

*Co do Władzy y obowiązków Kommissyi względem bezpieczeństwa spokojności ogolney całego Kraiu.*

Władza y obowiązki Kommissyi, na zachowanie bezpieczeństwa y spokojności powizechney, są:

1. Czuwanie na wszelkie bunty, rozruchy, rozboje, zaboystwa, gwałty, między któremi ma się liczyć przeymowanie, rozpiecztowanie, y zmyślanie pieczęci listów na pocztach, tudzież na kradzieże, iawną rozpustę y zgorśzenia.

2. Czuwanie na Obyczajność powizechną y wszelkie sposoby zysku z samego zwodzenia y oszukania ludzi; gry azardowne, czyli niszczące majątki w domach y miejscach publicznych; wstrzymywanie żebractwa, y włóczęgi, a przeto szczególniejsze dozieranie ludzi nie mających żadney osiadłości, stanu, profesyi, rzemiosła, służby, ani żadnego pewnego do życia sposobu.

3. Doglądanie iak nayscisleyszego tego wszystkiego, co należy do zachowania y pewności zdrowia ludzkiego, a przeto ułożenie y zachowanie porządku względem lekarzów y

lekarstw, Chirurgów, Cyrulików, Aptekarzów, Aptek y sztuki babienia, a to znosząc się z Kommissją Edukacyjną.

4. Dawanie dobroczynney pomocy w rozmaitych przypadkach pospoliczych y szczególnych, w zdarzeniach pożarów, powodzi, gwałtownych wicherów, głodu, morowego powietrza, zaraźliwych chorób na ludzi y na bydło, w niebezpieczeństwach życia, a to obmyśleniem y wykonaniem takich środków, któreby w niczym nie naruszały Praw Obywatelskich, lub na które ostrzeżeni właściciele dobrowolnie przytać mogą.

5. Stanowienie wszelkich rozporządzeń i przepisów, tyczących się Policyi, które będą skutkiem Ustaw Rzepley, względem Obywatelów, przychodniów y przechodniów, pilnowanie, ażeby według przepisów i warunków Prawa, wolność pisania i drukowania pewną y nie naruszoną była; Dla czego żadne przywileje *exclusionis* miejsca mieć nie mają. Jako zaś wszelkie dzieło dru-

kowane jest własnością Autora, tak przez całe życie jego do niego tylko należeć będzie; przeto żadnego przedrukowania tegoż samego dzieła z uszkodzeniem tej własności, Komisya nie dozwoli aż do śmierci Autora, po której dzieło jego staje się własnością publiczną. Pod wyraz tegoż samego dzieła nie będą mogły być podciągane inne dzieła podobne, lub podobny tytuł mające.

Ułożenie y utrzymanie w całym Kraiu iednostajności miary y wag, a stofunek onych do miar y wag Zagranicznych, wydrukowany, w Kraiu publikować, ponawiając to według potrzeby. Dochodzenie y powzięcie wiadomości z rapportów Komisji Woiewódzkich y Miałt, o ludności, urodzaiach, iarmarkach, targach, obfitości, y cenie rozmaitych Produktów, towarów, y rękodziel, w różnych mieyscach; o przeszkodach lub pomocach w rolnictwie, handlu y rzemiołach, ozwyczajnych y niezwyczajnych chorobach y zarazach na ludzi

y bydło, o zwyczajach wszelkich zdrowiu lub powodzeniu powszechnemu przeciwnych: względem tego wsiłtkiego, bez rozkazywania y wdawania się w domowe właścicieli Ziemiańskich rozrządzenia, dla nich wydawać ma y ogłaszać tylko swe ostrzeżenia y oświecenia. Jako zaś wszelkie rozporządzenia y przepisy tyżące się Policji, y pozwolone przez Prawo, nie będzie mogła Komisya inaczej wykonywać, tylko przesyłaniem onych do exekucji Komisji Woiewódzkich co do wsiów, y Zwierzchości Miejskich co do Miałt, tak odbierając z Rapportów ostrzeżenia y dyspozycje przez te Komisje y y Zwierzchości *projective*, a w nagłych przypadkach *provisorie* czynione, takowe dyspozycje potwierdzać, roztrząsać, odmieniać, lubo całe uchylać według Ustaw Rzeczypospolitey y prawideł rzetelney potrzeby, lub korzyści publiczney, nieodwłocznie powinna.

6. Zarządzenie wszelkimi Domami y miejscami publicznymi dla bezpieczeństwa y spokojności powszechney przeznaczonemi, iako to: więzieniami, które według potrzeby w całym Kraiu zakładać wygodne y obszerne, Kommissyom Woiewódzkim y Urzędom Mieyskim zaleci, a szczegulniey w Mieście Rezydencyonalnym Warszawie; tudzież Domami poprawy, Rynkami, Ratuszami, placami publicznymi, y ulicami. Także mieć będzie, dozór nad Administracją wszelkich dochodów przez Rzeczpospolitą na obiektu Policji przeznaczonych, tudzież funduszów na ten koniec uczynionych, lub czynić się mogących; równie rozkazywać wszelkim Urzędnikom, Oficyalistom y dozorcóm Policji, tychże napominać, sądzić y karać nieposłusznych y przestępných. Nikt zaś nie będzie mógł tamować y bronić publikowania wszelkich rozrządzeń, Uniwersałów, obwieszczeń y ostrzeżeń, które Kommissya Policji wydawać będzie, owszem we wszyst-

kich Aktach Ziemiańskich y Mieyskich, nieodwłocznie y darmo zaoblatowane, a we wszystkich Kościołach z Ambon, gdy o to rekwizycya zajdzie, ogłaszane, y do drzwi Kościelnych przybitane bydź powinny.

7. Nakoniec, iako obowiązkiem Kommissyi Policji jest wiedzieć y zarządzać o wszystkim, cokolwiek się ściera do dobrego y powszechnego porządku; tak każdemu Seymowi ordynarynemu przez Nas Króla w Straży, podawać będzie Projekta y plany potrzebnych Praw do doskonałego urządzenia Policji, oraz przekładać naydogodniejszy sposoby dla wyekswowania onych.

8. Dla czego wszelkie inne oddzielne co do Policji Kommissye za dawnymi Prawami y reskryptami Nas Króla byłe, lub będące, tudzież władze, y Jurydykcyę przez Marszałków Narod: dotąd względem Policji sprawowane, uchylamy, prócz osobnego opisu obowiązków Prezydującego w Kommissyi, a dozór całkowity teyże Kommissyi Po-

licy zlecamy, waruiac jednak, iż sprawy rozpoczęte y niedokończone, lub zdarzyć się jeszcze mogące, w Jurydykcyi Marszałkowskiej osądzone w niej będą aż do otworzenia Sądów Ziemiankich, y urządzenia Sądów Miejskich. Dzieła zaś przez Komisyye *Boni Ordinis* zaczęte, Komisyya Policyi dokończyć y Offycyalistów nadgrodzić kaze.

## V.

*Cò do władzy y obowiązków Komisyyi względem bezpieczeństwa y spokoyności szczegulney Miałt wolnych Rzeczypospolitey.*

Gdy do szczegulniejszego dozoru y Rządu Komisyyi Policyi oddane są Miałta wolne Rzeczypospolitey, tudzież Przedmieścia, w nie y przyległości ich własne; będzie obowiązkiem Komisyyi zaprowadzić y utrzymywać w nich nieodmienny porządek: a przeto pilnując iak nayscisley eksekucyyi Prawa o Miałtach, y dając, prócz wyższego Opisu w ogulności

nieustanną

nieustanną baczność na bezpieczeństwo y spokoynosc onych.

1. Odbierze całe *Archivum* po Departamencie Policyi, weyrzy w Remanent przez tenże Departament Seymowi w Raporcie iego podany, tudzież odbierze *Archivum* całkowite, po Komisyyi Brukowej w Warszawie, y Ekonomiczne po Jurydykcyi Marszałkowskiej, oraz Domy y składy do tej Jurydykcyi przedtym należące.

2. Akta, Mieysce w Pałacu Rzeczypospolitey, y Milicye Policyi dotąd Chorągwie Marszałkowskie zwane, obeymie, a te Milicye zawsze pod Rządem, y Kommendą Prezydującego w Komisyyi, będą.

3. Nakaze Lustracyą wszystkich Miałt, a w nich wszelkich miysce do dozoru Policyi należących, wszelkich funduszów, dochodów, Remamanentów, tak dawniey iako y od zaczęcia terażnieyszego Seymu w Kassach Miejskich zaległemi bydz powinny, także y składek na różne obiekta Po-

B

licy przeznaczonych, wszystkich urzędzeń, zwyczajów y porządków dotąd zaprowadzonych, wszystkich budynków, tak publicznych, iako y partykularnych, wszystkich mieszkańców z Klasyfikacją aktualney ludności, słowem we wszystkich stosunkach, powezmie doskonałą wiadomość stanu y potrzeb mieyskich: a cokolwiek zaraz poprawić, lub ustanowić w nich będzie mogła, nieodwłocznie rozrządzi.

4. Miasta wielkie, zniósłszy się z Magistratami mieyscowemi, podzieli nieodwłocznie na Cyrkuły, a Cyrkuły na wydziały.

5. Pilnować będzie ustanowionego Prawem przepisu o powinnościach Urzędników Policyjnych Mieyskich: wszelkie zaś rozporządzenia swoje i naczey wykonywać nie może, tylko przesyłając je do Eksekucyi Zwierzchności Mieyskiej.

6. Dawać bacność na wszelkie takowe w Miastach rzemiosła y roboty, które bez szczególny ostrożności

móglyby być szkodliwe y niebezpieczne, iako to prócz wyżej wymienionych Profeslyi, tyczących zdrowia ludzkiego, Kuznie, Browary, Rzeźnice, Jatki, Mydlarnie, Garbarnie, Piece Garbarskie, y t. d. w pośród budynków, albo mieszkańców znajdujące się.

7. W Miastach pilnować będzie Kommissya: i Sprawiedliwości nietylko w Miarach y wagach, ale też w cenie y gatunku rzeczy, y Towarów. 2. Znieść lub urządzić wszystkie kofzta y trudności w przyjmowaniu do Cechów, oraz wszelkie zwyczaje y uchwały Cechów przemysłowi, y pospolitey korzyści przeciwne. 3. Mimo przywilejów Cechowych, w każdej potrzebie, y niedostatku publicznym, będzie można Kommissya Policyi dawać wolność przedaży, roboty, y przemysłu. A względem tego wszystkiego stosować się zupełnie Kommissys będzie do ostatniego Prawa o Miastach, y do zaręczoney wolności przez Ustawę rządową każdemu przychodzącemu Człowiowi z zagranicy.

8. Ani Kommissyi Policji, ani Miastom nie będzie wolno bez pozwolenia Rzeczypospolitey alienować Dóbr y wszelkich Funduszów Miastom dla porządku y wygody onych nadanych; owszem Kommissya ściśle doglądać ma, aby wszelkie takowe Dobra y fundusze Mieyskie arędowne były przez Licytacyą, za poprzedzającym sześciodzielnym Urzędowym obwieszczeniem, pod dozorem Urzędników Policji, a dochody w nich, nigdy na prywatną, lecz zawsze na publiczną Miast potrzebę, wygodę y ozdobę, były obracane. A iako Kommissya przed Seymem, tak Miasta, y każdy zarządzący iakimkolwiek funduszem na obiektu Policji przeznaczonym, przed Kommissyą ściśle rachować się będą.

9. Przestrzegać będzie Kommissya, ażeby odtąd żadne Miasta długów nie zacięgały, Dóbr nie zastawiały, danin, opłat, akcyz, ani na rzeczy, ani na Towary, ani na Osoby przybywające, lub znajdujące się w Mieście, nie nakładały; Domów y placów, które są

własnością publiczną, na powiększenie dochodów swoich nie obracały; czego wszystkiego równie Kommissyi, iak Zwierzchnościom Mieyskim czynić nie wolno. Opłaty zaś różne dotąd po Miastach trwające, poty tylko Kommissya zachować dozwoli, poki Seym za podanym sobie od Kommissyi opisaniem onych, nieuchwali, albo zniefienie, albo utwierdzenie takowych opłat.

10. Długi dotąd od Miast zaciągnięte y winne, Kommissya obrachuje, a środki, które znosząc się z Miastami, obmyśli dla spłacenia onych, Seymowi przez Króla w Straży, do uwagi poda; a gdyby kto nieprawnie, dobra, lub iekielowiek użytki Miastom nadane, posiadał; Kommissya dopomoże Miastom do prędzszego odzyskania w Sądzie przyzwoitym. O składkach zaś dobrowolnych, przyczynach y celu onych, zawsze Zwierzchność Mieyska donosić będzie Kommissyi.

11. Baczność mieć będzie Kommissya dla spokojności, lub bezpieczeństwa.



stwa Obywatelów Miejskich, aby Woyska przechodzące, lub stojące w Miastach, żadney krzywdy, szkody, lub uciemżenia nieczyniły; aby w kwaterach, lub opłacie za nie, żaden Obywatel nierównością ciężaru nie był uciśniony, a te kwatery, lub opłaty za nie, nigdy na domy publiczne, lecz tylko na szczególne Obywatelów przez Zwierzchność Miejską naznaczone były.

12. Szczególniejszym zaś będzie obowiązkiem Kommissyi, obmyślać y podać do wykonania w Miastach przyzwoite środki, dla oddalenia y uniknienia pożarów, lub gwałtownych powodzi, dla prędkiego y skutecznego ratunku; także wspomagania zniszczonych Miast, domow, y osób w takich przypadkach; a przeto, na ten koniec, w każdym Mieście starać się będzie o założenie Kafs publicznych ogniowych y ratunkowych.

## VI.

*Co do Władzy y obowiązków Kom-*

*missyi, względem wygody ogolney całego Kraiu.*

1. Obowiązkiem Kommissyi będzie, mieć bacność podług opifów sobie służących, na wprowadzenie y uporządzenie tego wszystkiego, co stanowi może wygodę powszechną y szczególną w Kraiu; a nayprzód, obfitość y tanność rzeczy do życia potrzebnych, łatwość w robotach, zamianach, przeysciach, przejazdach; wolność przedaży wszelkich produktów, a przeto skaffowanie wszelkich Monopoliów na wygodę życia będących, a niedozwalanie żadnych innych na przyszłość.

2. Zarządzanie tym, co jest własnością pospolitą, służącą dla wygody handlu powszechnego wszystkich Obywatelów, iako to: trakty publiczne, spławy y brzegi, ozyli lądy rzek, kanały publiczne, względem których znosić się będzie z Kommissyą Skarbową, Poczty konne, wozowe y listowe, którym Kommissya Policyi da opiekę, niewdając się w rozrządzenia

wewnętrzne onych, iako przez *Paſſu Conventa* Nam Królowi do życia oddanych, y przestrzegać będzie, ażeby sprawiedliwość równie, y wzajemnie wymierzana była dla zarządzających Poczta mi, y Obywatelów; dla czego, gdy Poczta od Obywatela ukrzywdzoną zostanie, a nieznajdzie sprawiedliwości w Sądzie miejscowym, lub Obywatel ukrzywdzony nie odbierze satysfakcyi od Zwierzchności Poczty; tedy strony szukać sprawiedliwości będą u Kommissyi Policyi: we wszystkich zaś szczegółach w tym punkcie wyrażonych, rozrządzenia Kommissyi wszędzie równą exekucją odbierać mają.

3. Także dozor nad temi własnościami powszechnemi, które służą wygodzie, zdrowiu, y zabawie poſpolitey; iako to: łaźnie, zéroie, szpitale, domy miłosierdzia, domy zaiezdne, gościnne, szynkownie, traktyernie, ochędoſtwo powszechnie, Teatra publiczne, miejsca przechadzki, gry, y wszelkiey rozrywki publiczney: z warunkiem iednak, iz prócz szpitalów y

funduszów na nie, które mieć chcemy wszędzie pod zupełnym dozorem y rządem Kommissyi, inne wymienione miejsca, gdy będą w własnościach Ziemiańskich położone; nie rozkazom, lecz tylko oświecaniom y ostrzeżeniom Kommissyi, poddane byćdź mają.

4. Opieka powszechna, y dobroczynny ratunek dla wszelkiego uboſtwa, nędzy, niedoleżney starości, kalectwa, a na to, równie, iak na zabezpieczenie próżnowaniu włóczągów wyżey opifanych, y więźniów, dorzemioſſ, rękodzieł, y wszelkich robot publicznych; w których nędza y uboſtwa, za pracę użyteczną Kraiowi, żywność znajdować będą, doſtarczać; Także w wszelkich takowych robotach, lub rękodziełach publicznych, wzniecać emulacyą, dawać zachęcenia, ſtanowić nadgrody.

#### VII.

*Co do Władzy y obowiązków Kommissyi, względem wygody ſzczególney Miast Rzepłey.*

Nie tylko Kommissya Policyi obowiązana będzie mieć dozór nad bezpieczeństwem y spokojnością Miałt Rzeczypospolitey, ale oraz starać się o zaprowadzenie do nich wygody powszechney, względem którey, prócz wyższych ogólnych opisów, baczność mieć będzie.

1. W urządzeniu tego, co się ściąga do wygody wewnętrzney Miałt, iako to: porządne bruki, ochędostwo ulic, przeniesienie Cmentarzów za Miałta, całość y ozdoba domów y budynków tak publicznych, iako y prywatnych, podniesienie, lub zniesienie zapadłych, także starych murów, placów pustych; a to iak nayprędzey, jeżeli są publiczne, jeżeli zaś prywatne, znosząc się z właścicielami, y naznaczając im czas naybliższy, po którego upłynieniu bez exekucyi rozkazów Kommissyi, takowe miejsca przedać przez Licytacyą, y pieniądze właścicielom oddać nakaze. Bramy wiadowe do Miałt, mostów, bicie tam, grobel, rowów, wystawienia łatwych

y pewnych Portów rzecznych, urządzenie pojazdów publicznych transportowych dla ludzi y rzeczy, znosząc się z Zwierzchnością Pocztową, oświecanie ulic w nocach, zwłaszcza zimowych y ciemnych; słowem wszystko, co do ozdoby y łatwego znalezienia potrzeb y ośrodek życia należy.

2. Równie, co ściąga się do wygody przybytkowey y zewnętrzney z obfitości dowozów, targów y iarmarków; porządku w kaffenhausach, austeryach, karczmach; ułatwienia komunikacyi y doniesień z Miałta do Miałta we wszystkich Rzeczypospolitey Kraiach, bez naruszenia jednak Praw, Nam Królowi względem Poczt Kraiowych służących, wolności dla każdego dawania, y używania wszelkich zabaw publicznych; wystawiania Teatrów, y grania na nich, bez żadnych przeszkod, opłat, wyłączeń, skoro o tym uwiadomiona będzie Policya, y da pozwolenie na piśmie.

3. Co się tycze pomocy y schronienia w nagłych przypadkach ucisku,

ślabości y uboſtwa; a to dobrym urządzeniem Szpitalów, domów Miłofierdzia, a zwłaszcza fabryk y robot publicznych, do których równie iak y do fabryk prywatnych Obywatelów, ze Szpitalów, Domów Porzuteków &c. dostarczać każe robotników, z warunkiem, ażeby zapłata tychże Szpitalów, &c. wiernie dochodziła: nakolce, pilnować uskutecznienia tego wszystkiego, co znajdując pod opisem ogolney Kraiu wygody; szczególniey y silniey, bo z mocą rozkazania, do Miast Kommissya ma przystosować.

## VIII.

*Co do Władzy Sądowej Kommissyi Policyi.*

Do Sądów Kommissyi Policyi należeć będą Sprawy następujące:

1. O całość wszelkich w Kraiu Funduszów y dochodów ogólnych Miast, na obiektu Policyi destynowanych, jeżeli tych Possessya nie jest kwestyonowana; Sprawy albowiem o windykacye takich dochodów, należeć ma-

ją do właściwych Ziemiańskich y Mieyskich Juryzdycyi, y tam sprawy pilnowane tylko przez Plenipotentów będą.

2. O zatajenie Percept, nierzetelność, lub niedokładność wydatków, y rachunków z tychże publicznych dochodów y funduszów, lub ich użycie bez wiedzy Kommissyi Policyi.

3. O niezachowanie przepisów Prawa Licytacyi, z wolnym nakazaniem drugich, bez mocy iednak zmniejszenia dochodów pierwey okazanych.

4. O nieposłuszenstwo Kommissyi Woiwódzkich, i Zwierzchności Mieyskich, na rezolucye, dyspozycye, y rozrządzenia Kommissyi Policyi; oraz Urzędników y dozorców exekwujących iey dyspozycye.

5. O zgwałcenie bezpieczeństwa Juryzdykcyi Kommissyi Osób, Kommissarzów, Urzędników, Offycyalistów y dozorców Policyi, w mieyscach, gdzie z Urzędu znajdować się będą.

6. O nie zachowanie rozporządzeń Kommissyi, względem iednostajności miar y wag.

7. O przestępstwa Urzędników, Oficjalistów, dozorców y slug Policyi.

8. Zadnych innych spraw Kommissya Policyi sądzić niebędzie mogła, chociażby się kto poddał dobrowolnie pod iey Sąd. Jako zaś sprawy iey do sądenia oddane, prędkiey potrzebią decyzyi; przeto tak w pierwszej, iako w drugiej Instancyi, używane bydź nie mają zwyczajne w innych Sądowniczych Magistraturach Indukty y Repliki; lecz iedynie wszystko kończyć się ma przez Memoryały, z komunikacyą Urzędową tychże Memoryałów y odpisów na nie, tudzież In;dagacyi przyśiężnych, ieżliby rzecz nie była objaśniona dowodami na piśmie; co w mieście naydaley w przeciągu trzech dni, w Kraiu zaś nadaley w czterech tygodniach, ma bydź skutecznionym.

9. Z pomiędzy poleconych sobie Spraw do sądenia, Kommissya Poli-

eyi szczegulnie tylko o zgwałcenie bezpieczeństwa swego y swoich Kommissarzów, Oficjalistów, Urzędników y Dororców; także o przestępstwa tychże w Urzędowaniu, sądzić będzie mogła prosto w swym Sądzie ostatecznie; inne zaś gatunki Spraw iey do sądenia powierzonych, przechodzić mają przez pierwszą Instancyą Sądów właściwych Kommissyi Wojewódzkich y Miejskich.

10. W tych Sądach Policyi pierwszej Instancyi, ostatecznie y bez dopuszczenia appellacyi, sądzone mają bydź tylko sprawy nieprzenoszące Zło; 300. wartości, a kary Zł: 50. lub trzy dni więzienia; w wiekszych zaś sprawach Appellacya dopuszczona bydź powinna do Kommissyi Policyi, którey wyroki będą iuż ostateczne, a prócz wydatków prawnych dla stron przyznawać się mających, wszelkie kary pieniężne, nigdy na zysk sądzących sprawy Policyi przyśądzone bydź nie mogą, lecz do Kassy ogólney

Policyi na potrzeby publiczne składowane być powinny.

11. Tak w pierwszej, iako y w ostatniej Instancyi Kommissyi Policyi, sprawy sędzone być mają zawsze na Instancyę, czyli doniesienie dozorców Policyi, w oznaczonych *respectivè* do ich dozoru wydziałach. W przypadkach zaś przestępstwa Urzędników y Dozorców Policyi każdy Possesyonat może być ich Delatorem do Kommissyi Policyi.

12. Kommissya Policyi, ułoży dla Oficjalistów, Urzędników y Dozorców swoich, Instrukcyę; a dla Sądów swoich pierwszej y ostatniej Instancyi Ordynacyę, y te dla wiadomości powszechney publikować rozkaże.

13. Wyroki Ekonomiczne y Sądowe Kommissyi Policyi, exekwowane będą przez Milicyę Policyi, która gdyby do tey Exekucyi lub do bezpieczeństwa publicznego nie wystarczała; tedy Kommissya pomocy od Kommand Woyskowych wezwie. Milicya Policyi, składać się będzie z dwóch Chorągwi, Koronney y Litewskiej, dotąd  
 Marszał

Marszałkowskimi zwanymi. Co się zaś tycze wszelkich Milicyi Miejskich dla exekucyi wyroków Policyinych, y właściwych Juryzdykcyi, a oraz dla utrzymania bezpieczeństwa y wygody publiczney; Kommissya Policyi układać ma Projekta, tak względem uformowania tych Milicyi, iako też sposobów ich utrzymywania, y takowe przez Nas Króla w Straży, na Seymy podawać będzie.

14. Gdy wszystkie więzienia publiczne, domy poprawy, y tym podobne, z ich funduszami zostawać będą pod dozorem y rządem Kommissyi Policyi; przeto każda Juryzdykcyja, Sąd, Zwierzchność, każdego z władzy swojej na więzienie osądnionego, oddawać ma w ręce Urzędników Policyi, którzy osadzać go będą podług oznaczenia mającego im się oddać, z wyrokiem Autentycznym, razem z więzieniem.

## IX.

*Porządek postępowania Kommissyi.*

1. Kommissya Policyi zawsze, ciągle y bez przerwy agitować się będzie. Obrani Kommissarze zaczną urzędowanie swoje w sześć dni nayoźniej po obraniu, a poki ci na Kommissyi nie zasiądą; Kommissarze kończący funkcją swoją, winni będą pełnić bez przerwy obowiązki Prawem przepisane.

2. Co dzień, wyjąwszy dni Święte, prócz nagłej potrzeby, za obwieśzczeniem Prezydującego, Kommissya Sessye ordynaryjne, Ekonomiczne, y Sądowe, miewać będzie.

3. Przy zaczęciu każdej Sessyi, przytomność Marszałka, Kommissarzów y Assessorów zapisana być ma, spóźnione zaś Marszałka, lub Kommissarza na Sessyą przybycie, tak ma być napisane, aby wiadomość została y o czasie spóźnionego na Sessyą przybycia, y o przytomności Osób przy każdej materii y decyzji. Baczność na to, całej Kommissyi, a

szczegulniej Prezydującym y trzymającym Protokół, zalecamy. W przypadku, gdyby się komplet nie zebrał; przytomni Kommissarze podpisami własnymi pilność swoją zaświadczą.

4. Gdyby który z Marszałków Narodowych, miejsce w Kommissyi mających, nie znajdował się ciągle na Sessjach przez czas w Ordynacyi Kommissyi przepisany, podług której, ieden przynajmniej Marszałek ma być obowiązany znajdować się zawsze na Sessjach Kommissyi Policyi; wtedy pensya jego Ministrowska za ten czas w Skarbie zostawać będzie.

5. Karze potrącenia Pensyi podpaść nie mają Marszałkowie y Kommissarze ci, którzyby z obowiązku Urzędu, lub z wyraźnego zlecenia Kommissyi, w Interessach Policyi tyczących się, oddaleni byli, y ci, którzyby z przyczyn rzetelney choroby, w Kommissyi przytomni być nie mogli; takową jednak chorobę przed Kommissyą na pierwszej Sessyi, własnym zaprzyśiężeniem dowieść powinni.

6. Wszelkie decyzje y rezolucje Kommissyi, iednomysłnością, lub większością zdań, stanowione bydź mają. Równosć zdań Prezyduiący rozwiązywać będzie; w Sądach, po głośnych zdaniach, sekretne kreski isć mogą, gdyby który Kommissarz ich żądał; w innych zaś wszystkich rezolucyach y decyzjach, sekretne kreski mieysca nie mają, ale każdy decydujący zapisać powinien zaraz w Sentencyonarzu rozpis, czyli zdanie swoje, różne od większości zdań decyzją stanowiących. Zadne iednak rozpisy nie będą mogły tamować skutku wszelkich decyzji y rezolucji, większością zdań w Kommissyi zapadłych.

7. Dwa będą w Kommissyi Sentencyonarze; ieden Sądowy, drugi Ekonomiczny; w pierwszym każda decyzja Sądowa, w drugim wszystkie inne Rezolucje, y czynności Kommissyi zapisane będą; takowe Sentencyonarze mają bydź utrzymywane przez dwóch Kommissarzów, a wszyscy składający Kommissyą, *cum voto decisivo*,

przytomni, podpisywać będą one codzienne; niepodpisujący się w Sentencyonarzu, a przytomny, rozumiany bydź ma za zgadzającego się z zapadłą rezolucją, y sam tylko rozpis, podług poprzedniczego Artykułu uczyniony, różne zdanie od większości zaświadczać będzie; Oddzielnie od Sentencyonarzów utrzymywane będą dwa Protokoły; w iednym z nich Noty y rezolucje; w drugim Dekreta, wpisywane bydź mają, *per extensum*. Prezyduiący podpisywać je będą; nie wprzód iednak, aż po dokładney onych konfrontacyi z decyzjami y rezolucjami w Sentencyonarzach zapisanemi. Do takowych Protokółów należące Wpisy mają bydź zrobione naypozniej w dni ośm od czasu wypadłej, a w Sentencyonarzu zapisaney decyzji, lub rezolucji; w przypadku uchybienia przepisu tego, Pisarz, iako Rządzący Kancellaryą, odpowie Kommissyi.

8. Wszystkie Uniwersały, Obwiezczenia, ostrzeżenia y Noty, wychodzić z Kommissyi będą, pod tytułem:



*Kommissya Policyi obojga Narodów, a przez iednego z Marszałków Narodowych podpisywane bydź maia, który, gdyby podpisu odmówił, albo przytomnym nie był; pierwszy z porządku Kommissarz podpisze; Wszelkie inne dyspozycye, Rezolucye, Instrukcye, Extraktem wydawane bydź mogą. Wypisy zaś z Protokołu sekretnego, Prezydujący zaświadczy; Pieczęć Kommissyi Policyi, zawierająca Herb obojga Narodów z napisem, przykładana będzie do wszystkich Uniwersałów y Extrakatów, dla dania im większey uróczyści.*

9. Wszystkie *Memoryały*, a oddzielnie *Rapporta*, numerowane bydź maia; na których to *Memoryałach* y *Rapportach*, ieden z Kommissarzów, dzień podania onych, y dzień uczynionych na nie *Rezolucyi*, zapisywać będzie; Takowe *Memoryały* y *Rapporta*, *Kommissya* porządkiem daty podania, ułatwiać będzie; te iednak, któreby prędzey y nagleyszey wymagały *Rezolucyi*, choćby późniey podane były, pierwey rezolwowane bydź

mogą; nie inaczey zaś, iak za zgodą większości głosów *Kommissyi*.

10. Wolno będzie *Kommissyi*, prace swoje, między składających *Kommissyą*, podzielić, którzy przygotowane *planty*, *Rezolucye*, y tym podobne czynności, *projective*, podpisywać będą, pod zdanie y decyzją *Kommissyi*.

11. Względem *Procesu*, ułoży sobie *Kommissya*, y publikować każe *Ordynacyą* stosownie do terażnieyszego *Prawa*; iako też względem opłaty z iey *Kancellaryi*, z której wszelkie *Extrakty* z korektą y pieczęcią, wydawane bydź maia, bez żadney inney opłaty, prócz iednego złotego od arkusza.

## X.

Co do powinności y stosunku *Kommissyi Policyi*, względem *Sejmu*.

1. *Kommissyi* powinnością będzie na każdym *Sejmie Ordynarynym*. 1. Zdawać sprawę z wszelkich czynno-

ściśwych, tudzież z przychodów y rozchodów dozorowi swemu poruczonych; a to przed Deputacją, tym końcem z Seymu wyznaczoną, podług opisu w Rozdziale o Seymie. 2. Podawać Seymowi wydrukowane Tabele wszelkich przychodów y rozchodów, tak iey Administracyi *immediatè* powierzonych, iako y z funduszów popolitych, iey opiece y dozorowi poleconych.

2. Wolno będzie każdemu Obywatelowi do Deputacyi *examinuującej* czynności Kommissyi, podawać na piśmie, z podpisem ręki własney, zarzuty y zażalenia swoje na Kommissyę; lecz delacya Obywatela na Kommissyę o iey czynności Urzędowe, iść nie może; wyjąwszy osobiste występki tych, którzy w Kommissyi zasiadają, a to w przypadkach y sposobie w Rozdziale o Sądach Seymowych przepisanym.

3. Gdyby z Relacyi Deputowanych okazała się iaka czynność naganną; Seym podług okoliczności y gatunku

przewinienia, czynność takową Kommissyi, albo nagani, y iey rozrządzenie, czyli Rezolucye, skasluie; albo oskarżone Osoby Kommissyą składające, do Sądów Seymowych po rozrządzenie y ukaranie, Instygatorom Narodowym zapozwac każe.

4. Ponieważ we wszelkich czynnościach y Rezolucyach Kommissyi, rozpisy wolne zostawiliśmy; przeto w przypadku pozwania Kommissyi, z woli Seymu, na Sądy Seymowe, Kommissarze winni będą zdania swoje rozpiłem usprawiedliwiać; a iezeli czynność Kommissyi nieokaże się naganną, albo w Sądach Seymowych usprawiedliwioną zostanie; Seym da Kommissyi zaświadczenie y zakwitowanie, z dokładnym Remanentu opisaniem.

## XI.

Co do obowiązków y stosunku Kommissyi Policji, względem Straży.

1. Kommissya Policji, powinna wiernie donosić Królowi w Straży, o

wszelkich czynnościach swoich, a to przesyłając Rapporta do Ministra tegoż udziału; gdyby zaś Minister odebrał anego Rapportu Królowi w Straży, najdaley na pierwszey Seffyi, nie podał; w tedy Kommissya prosto do Kancellaryi Straży przesać swój Rapport powinna będzie. Oprócz zaś zwyczajnych doniesień y Rapportów, powinnością będzie Kommissyi, na każde zapytanie y żądanie Króla w Straży, dać dokładną odpowiedź y explikacyą, oraz informacyą w tym wszystkim, w czym uwiadomionym być zechce.

2. Wszelkie decyzye Króla w Straży, z podpisem iednego Ministra, do Kommissyi Policyi wydane, do posłuszeństwa obowiązują ią będą; W przypadku zaś, gdyby Kommissya Policyi odebrałszy iakie zalecenie, przez Decyzyą Króla w Straży, osądziła większością głosów też zalecenie być przeciwnym Prawu; *provisoire* posłuszna będąc w wykonaniu takowey Decyzyi, poda nieodwłocznie

Uwagi swoje Królowi w Straży; a gdyby Król nieśkłaniał się do tych Uwag; ma upraszać Króla o zwołanie Seymu; gdyby zaś Król Seymu niezwołał; ma o to podać na piśmie żądanie swoje Marzałkowi Seymowemu, pod odpowiedzią Seymowi.

3. Wszelkie żądania, zapytania, zalecenia, odpowiedzi, explikacye, informacye; Rowem: wszelkie wzajemne między Królem w Straży, a Kommissyą, czynności, mają być podawane na piśmie, z podpisem przytomnych komplet składających.

## XII.

*Co do stosunku Kommissyi Policyi z innymi Rządowemi Rzepltey Kommissyami, tudzież z Kommissyami Woiewodzkimi*

1. Kommissya Policyi, u każdej Rządowey Rzepltey Kommissyi szukać może pomocy, informacyi y wzajemnego znieśienia się, czy przez piśmie, czy przez wyznaczone z grona swego do konferencyi Osoby; czego

gdy uzna potrzebę; przeszle do niey  
żądanie swoje przez Notę, z dokła-  
dnym wyłożeniem rzeczy, o którą iść  
będzie; wzajemnie, na wszelkie do sie-  
bie od innych Rzepltey Kommissyów  
przesyłane Noty, Kommissya Policyi  
powinna będzie bez zwłoki dawać od-  
powiedzi na piśmie, nieodmawiając  
w niczym potrzebney pomocy, iaka  
z Prawem y władzą tey udzieloną, zga-  
dzać się będzie.

2. Prawidła sfunków Kommissyi  
Policyi, względem Kommissyów Wo-  
iewódzkich, są opisane w Rozdziale o  
Kommissyach Woiewódzkich.

## XIII.

*Przyśięga Kommissarzow.*

Obrani Kommissarze, w obecności  
Króla y Stanów Seymuiących, a nie-  
przytomni, w mieyscu Juryzdykcyi  
Kommissyi, wykonają przyśięgę; któ-  
rey Rota będzie następująca. —  
„ Ja NN. Przyśięgam Panu Bogu  
„ Wszchemogącemu, w Troycy Świę-  
„ tey ledynemu, na to: iż pensyi Za-

„ granicznej nie biore y brać nie bę-  
„ dę; iż wybrany na Urząd Kommissa-  
„ rza Policyi, wedle przepisu Prawa,  
„ wolności y własności osobistej y  
„ powszechney, bezpieczeństwa, spo-  
„ koyności, wygody, y porządku pu-  
„ blicznego, wiernie dostrzegać będę;  
„ że wszelkich funduszów y docho-  
„ dów polpolitych, władzy y opiece,  
„ lub dozorowi Kommissyi Policyi  
„ poruczonych, od wszelkiego u-  
„ szczerbku y uszkodzenia, b onić bę-  
„ dę; iż wszelkie obowiązki, y powin-  
„ ności prawem Urzędowi temu prze-  
„ pisane, gorliwie y rzetelnie, dopeł-  
„ nię; władzy więkzsey sobie nad Pra-  
„ wo pozwalać, a prawem pozwoło-  
„ ney na złe używać, nie będę; iż  
„ Sprawy Policyi tyczące się, zasia-  
„ dając w Sądach, podług Boga,  
„ Praw, sprawiedliwości y dowodów,  
„ sądzić będę. Zgoła, w całym Urzę-  
„ dowaniu moim, nieuwodząc się za-  
„ dnemi względami, przyjaźnią, lub  
„ nienawiścią, darów żadnych, y o-  
„ bietnic nie przyjmując; Boga, Pra-

„ wo, sprawiedliwość, za jedyny cel  
 „ mieć będę. Tak mi mi Boże do-  
 „ pomóż, y niewinna Syna Iego  
 „ Męka.

Marzałkowie, prócz wykonany  
 na Dostoieństwo Ministra Przyśięgi,  
 powtórnay raz przy pierwszym zafia-  
 daniu swoim w Kommissyi, przyśięgną  
 przed nią, na Rotę wyżey przepisaną.

## XIV.

## O B O W I A Z K I

*Marzałka Prezydującego, lub zastę-  
 pującego miejsce Iego w Kommissyi Po-  
 licyi.*

1. Obowiązki oddzielne Marzałka  
 Prezydującego, lub zastępującego  
 miejsce Iego w Kommissyi Policyi, są:  
 Mieć dozór y Zwierzchność, nad  
 Dworem, tudzież baczyć na to wszy-  
 ftko, co może zapewnić bezpieczeń-  
 stwo y powagę Naszą Królewską, spo-  
 koyność pod bokiem Naszym, bezpie-  
 czeństwo Następcy Tronu, Senato-

rów, Ministrów y Posłów w czasie  
 Seymu, Osób, Domów, y Dworów,  
 Ministrów Zagranicznych przy Nas re-  
 zydujących. Dla czego w miejscu,  
 gdzie My Król znajdować się będzie-  
 my, Władza Marzałka Prezydującego  
 w Kommissyi Policyi, tak daleko tyl-  
 ko ma bydź rozciągniona, ażeby mógł  
 zapobiedz występkom, bez naruszenia  
 wszelako Prawa  $\square$  *Neminem captivabi-*  
*mus, nisi iureVictum*  $\square$  gdy występki po-  
 pełnione zostanie; winowaycę zatrzy-  
 mać, y do Sądu właściwego odeśłać.

2. Gdziekolwiek My Król znajdo-  
 wać się będziemy, tam wszystkie miey-  
 scowe Cywilne Magistratury y Urzę-  
 dy obowiązane będą komunikować  
 Marzałkowi Prezydującemu w Kom-  
 missyi Policyi, wszelkie doniesienia ty-  
 czące się bezpieczeństwa Boku Nas  
 Króla, iakie do ich Urzędu przyjdą; nie-  
 naruszając jednak w Obozach Praw  
 Wojskowych. a Kommandant miey-  
 scowy, znosząc się z nim, ma oddawać  
 mu swoje komunikacye y doniesie-  
 nia: Dozorcy zaś Policyi, y strzeżący

Bram y okopów Miasta, rapporta regularne oddawać mu będą, pod karą odpowiedzi w Sądach Policyi.

3. Jeżeli po roztrząśnieniu tych rapportów y doniesień, Marzałek Prezydujący w Kommissyi Policyi, uzna potrzebę większego zabezpieczenia spokojności powszechney; doniesie o tym natychmiast Nam Krolowi w Straży.

4. Nadto, miejscowy Urząd Policyi, wyznaczy iednego Subalterna; a miejscowa Kommanda wykommenderuie iednego Officyera Subalterna; który dla przedszego wykonania obowiązków Marzałka Prezydującego w Policyi, przy nim znajdować się ma. Jako zaś w przypadkach przestępstwa na Zamku Naszym, popelnienia uczynku kryminalnego, lub buntu y rozruchu, w miejscu Rezydencyi Naszey, tenże Marzałek powinien *provisorie* rozrządzenie uczynić, lub zatrzymać winnego; tak za wezwaniem Jego ofobiascie, lub na piśmie uczynionym

nym, Urzędy Cywilne y Kommandant Garnizonu, dadzą mu potrzebną pomoc, a Marzałek natychmiast doniesie o tym Nam Krolowi w Straży.

5. Aże odtąd w każdym Mieście y Powiecie będą gotowe Sądy miejscowe; zaczym obowiązkiem będzie Marzałka Prezydującego w Kommissyi Policyi ( wyciąwszy przypadki stołowne do opisu Sądów Seymowych ) każdego z rozkazu swego przytrzymanego, naydaley w przeciągu 24. godzin, wyexaminować, y za dostrzeżeniem winy, oddać do Sądu właściwego, w którym sprawy takie sądzone bydz mają rokiem licowym, to jest natychmiast przed wszystkiemi; gdyby zaś przytrzymany władzą Marzałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, nie był oddany w tym przeciągu do Sądu właściwego, albo w tymże przeciągu, za okazaniem niewinności, nie był uwolnionym tenże; Marzałek za to będzie w odpowiedzi, za rezolucją Seymu, w Sądach Seymowych.

6. Gdyby zaś Król miał się znajdować w takim miejscu, gdzie nie maż miejscowych publicznych Sądów; Marszałek Prezydujący w Kommissyi Policyi, dwoma tygodniami przed przybyciem Króla na to miejsce, może rekwirować Sąd Ziemiański y Urzędy Miejskie pierwszej Instancyi tego Powiatu, aby się tam znajdowały pod bytność Królewską.

7. Wszakże gotowość ta Władzy Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, pod Bokiem Naszym Królewskim, nie może dyspensować miejscowe Juryzdykcye y Urzędy Cywilne, od zwyczajney bacznosci y pilności w tym wszystkim, co do ich należy urzędowania; owszem, gdziekolwiek się zeydzie Urząd Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi z Urzędami miejscowemi; ostatecznie pierwszemu pomagać, bez zamieszania y kollizyi, powinny.

8. Rozległość miejsca Rezydencyi Naszey Królewskiej, przy której iedyne obowiązki Marszałka Prezydu-

jącego w Kommissyi Policyi, czynne będą, rozumieć się ma rozciągniętą o milę iedną w około od rogatek kończących Miasto, Przedmieście, lub Wieś, w całym ich okręgu.

9. Odpor każdy gwałtowny Władzy Marszałka Prezydującego w Policyi, będzie kryminalnym, y kryminalnie sądzony bydź ma a gdyby przez niedopełnienie lub zaniedbanie Urzędu jego, naruszone zostało bezpieczeństwo, lub spokojność Króla, Osób Seymujących, albo Następcy Tronu; tenże Marszałek odpowiadać za to powinien osobą y majątkiem, przed Sądem Seymowym, za rezolucyą Seymu.

10. Kancellaryą Marszałka Prezydującego w Kommissyi Policyi, która oraz będzie Kancellaryą Sądu nadzwyczajnego na sprawy kryminalne y uczynkowe znacznieylze niżey wyszczególnione w Artykule XVI. *tit: Sąd nadzwyczajny w Mieście Rezydencyonalnym Naszym Warszawie* składać się będzie z iednego Pifarza,

jednego Regenta, dwóch Kancelarzy-  
stów y dwóch Instygatorów, których  
fobie tenże Marszałek dobierze, a fun-  
dusz na ich zapłatę, w Tabelli Expens  
Publicznych oznaczamy.

## XV.

*Sądowość szczególna w Mieście War-  
szawie Rezydencyjnym Nas Króla, dla  
Possessjonatów Stanu Szlacheckiego, y  
Cudzoziemców.*

1. Marszałka Prezydującego w  
Kommissyi Policyi obowiązkiem be-  
fizie, ufatwiać sposobem ugody wszel-  
kie sprawy stołowne do tego Urzędu,  
z ktoremi strony do niego po ugode u-  
dadzą się: sprawy zaś nie kryminalne,  
wynikające z Prawa Narodów, wzglę-  
dem Osób y Domów Ministrów zagra-  
nicznych, decyzyą swoją kończyć bę-  
dzie.

2. W Pretensjach Mieszczan do Szla-  
chty y Cudzoziemców, odtąd, o ko-  
morne, y zapłaty Rzemieślnikom, ta-

kowe sprawy, stołownie do Prawa o  
Miastrach, w Sądach Miejskich, *præcisa  
appellatione*, odsądzone będą.

3. Sprawy uczynkowe, między Pos-  
sessjonatami Stanu Szlacheckiego, lub  
od Mieszczan przeciwko Possessjona-  
tom Stanu Szlacheckiego nieosiadłym,  
w Mieście Warszawie podjęte, gdy nie  
przeydą 3000. grzywien kary, y 6.  
Niedziel Wieży; w Sądach Ziemiań-  
skich ostatecznie, y *præcisa appellatio-  
ne*, odsądzone będą; a takowe kary,  
nigdy na Sąd, ale zawsze na stronę po-  
krzywdzoną, przyznane byź mają.

## XVI.

*Sąd nadzwyczajny Kryminalny,  
dla Miasta Warszawy Rezydencyjalne-  
go Nas Króla.*

1. W przypadkach spraw uczynko-  
wych przewyższających dopiero wy-  
mienione kary, z appellacyi od Sądu  
Ziemiańskiego przychodzących. 2.  
Dobycia broni, lub uderzenia kogo  
na Dworze, albo w obecności Króla.  
3. Dobycia broni na Senatora, albo  
Posła, lub uderzenia onych w czasie



Seymu, 4. W przypadkach znacznie-  
szych wynikających z Prawa Naro-  
dów, względem Osób y Domów Mi-  
nistrów Zagranicznych. 5. W każdej  
sprawie Kryminalney, w Mieście Re-  
zydencyonalnym Naszym Warszawie,  
lub w tym Mieście, gdzie Sejm agito-  
wać się będzie, między Osobami ia-  
kiegokolwiek bądź kondycyi, lub Na-  
rodu, zdarzoney; gdy takowe przy-  
padki y Sprawy w Sądach pierwszey  
Instancyi Ziemiańskich, lub Miey-  
skich odeyda, ustanawiamy appella-  
cyą do Sądu Kryminalnego ostate-  
cznego, w następujący sposób złożo-  
nego: Obwinionemu podana będzie  
przez Prezydującego w Kommissyi  
Policyi, Lista wszystkich przytomnych  
Kommissarzy, w Kommissyach; Eduka-  
cyi, Policyi, Woyska, Skarbu y As-  
sessoriy, zasiadających, z tych, ob-  
winiony wybierze, podług upodoba-  
nia swego, dwanaście Osób, które ma-  
jąc na czele Prezydującego w Kom-  
missyi Policyi, w komplecie nay-  
mniey z 9 Osób *in toto* złożonym;

sprawę obwinionego, według Praw  
Kraiovych, *in Codice Criminali* spisa-  
nych, ostatecznie rozładzą. Dla cze-  
go, Pisarz tego Sądu nadzwyczajne-  
go, zasiadający *cum voce consultiva*, do  
takowych spraw osobne Protokoły u-  
trzymywać ma.

Waruje się, iż w czasie alternaty  
Seymu w Litwie przypadającego,  
Kommissya Policyi tamże agitować  
się ma, y Marszałek Litewski zasia-  
dający w Policyi w tymże *Biennium*,  
pierwszy przed Koronnemi do Prezy-  
dencyi będzie.



URZĄDZENIE  
WEWNĘTRZNE  
MIAST WOLNYCH

*RZECZYPOSPOLITEY*

W KORONIE i w WIELKIM XIĘ-  
STWIE LITEWSKIM.

---

*Drawo Uchwalone Dnia 24. Czer-  
wca Roku 1791.*



URZĄDZENIE

WEWNĘTRZNE  
MIAST WOLNYCH

RZECZPOSPOLITEY

W KORONIE i w WIELKIM XIĘ-  
STWIE LITEWSKIM.

I.

*Skład Ludu Mieyskiego.*

**L**ud Mieyski każdego Miasta  
wolnego składać się będzie z tych  
Mieszkańców Miasta, którzy przyię-  
li Prawo Mieyskie, i zapisani są w  
Xięgę Mieszczan.

2. Ta Xięga ma bydź dwoiska: ie-  
dna dla samych Posessyonatów, dru-  
ga dla nieposessyonatów.

A 2

4

3. Xięga Mieszczan Possessyonatów ma być uformowana na wzor Xiąg Ziemiańskich, w którą zapisani być mają wszyscy dziedzic, ich synowie letni, bracia niedzielni, zastawnicy i dozywotnicy Chrześcianie, i którzy w przeciągu trzech Miesięcy od daty nabycia Possessyi, Prawo Mieyskie przyjąć, i w tę Xięgę wpisać się obowiązani będą; tudzież przychodnie z Zagranicy, przynoszący z sobą Warzłaty, lub Kapitały; a którzyby z Possessyonatów nie wpisał się w Xięgę Possessyonatów Mieyskich, ten prerogatyw tymże Obywatelom służących używać niebędzie; Juryzdykcyi jednak Mieyskiej z Possessyi, podług Prawa podlegać ma.

4. Xięga Mieszczan niepossessyonatów zamykać w sobie powinna każdego Mieszkańca Miasta bawiącego się w nim handlem, rzemiosłem, lub iakąkolwiek mieyscową Profesją, albo służbą Mieyską publiczną. Do tych Xiąg sami tylko ludzie wolni, z

5

Prawa nikomu niepodlegli wpisywani być mają.

5. Rozległość Miasta rozumieć się ma do ostatniego domu, kończącego Przedmieście, lub ulicę, w całym okręgu.

H.

#### Zgromadzenia Ludu Mieyskiego.

1. Lud Mieyski zgromadzać się będzie na Ratusz, w czasach niżej przepisanych; a gdyby nie było Ratusza, lub go iaki zniszczył przypadek; wtedy Magistrat oznaczy mieysce przyzwoite na zgromadzenia Ludu, do póki nie stanie Ratusz.

2. Każdy z Ludu Mieyskiego, równych Praw i swobód wolności używać będzie, lecz na zgromadzeniach ci tylko mieysce i głos mieć będą, którzy w Xiędze Possessyonatów zapisani zostaną.

3. Ci jednak Possessyonaci mieysca i głosu mieć nie będą: 1. Którzy nieskończyli lat 18. wieku swego. 2. Którzy oddali pod rozbiór wierzycielom swój majątek. 3. Którzy są pod Kondemnata, lub *Crimine notati*. 4. Którzy są w aktualney służbie Woyskowej.

4. Miasta od kilkudziesiąt, aż do 500. kilkudziesiąt Possessyonatów mające, składać będą tylko jedno Zgromadzenie. Mające zaś od 500. aż do 1000. Possessyonatów, dzielić się będą na dwa Zgromadzenia; od 1000 aż do 1500. dzielić się będą na trzy Zgromadzenia, i tak dalej powiększając się nową liczbą 500. Possessyonatów, rozdzielać się będą na więcej Zgromadzeń, tak dalece: żeby w jednym Zgromadzeniu nie było mniej nad 300. ani więcej nad 500. kilkadziesiąt Possessyonatów.

5. Każda część Miasta składająca osobne Zgromadzenie, nazywać się

będzie Cyrkułem, i znaczyć w ogóle Miast wszystkich tyle, ile znaczy jedno w szczególności Miasto Cyrkułów niemające; względem zaś ogółu tego Miasta, którego jest częścią, znaczyć będzie część jego nieoddzielną, jedno ciało składającą.

6. Każdy Cyrkuł, oraz Miasto, mające tylko jedno Zgromadzenie, dzielić się będzie na *Dozory*. A każdy dozór nie może mieć mniej nad 100. ani więcej, nad 200. Possessyonatów.

### III.

#### Zgromadzenia i Elekcye.

Pierwszym celem Zgromadzeń Ludu w Miastach i Wydziałach, są Elekcye, iedne *Mieyscowe*, drugie *Wydziałowe*.

IV.

Zgromadzenia i Elekcye Mieyscowe.

1. Elekcye Mieyscowe będą dwoiakie, iedne Elekcye Mieyscowe *szczególne*; a te odprawiać się będą w Miastach niemających Cyrkułów, oraz w każdym Cyrkule Mieyskim; drugie Elekcye Mieyscowe *ogólne*; a te być nie mogą, tylko w Miastach, które się dzielą na Cyrkuły.

2. Na Elekcye Mieyscowe *szczególne* w Mieście nie mającym Cyrkułów, Obywatele w Mieyskiej Xiędze Possesyonatów zapisani zgromadzać się i wybierać będą. 1. Jednego Dyrektora i czterech Assessorów do porządku Zgromadzenia na czas Elekcyi. 2. Jednego Wóyta i czterech Radnych do Magistratu. 3. Jednego Burmistrza i czterech Sędziów do Sądu Mieyscowego. 4. Czterech Ławników. 5. Jednego Kassjera. — 6. Nakoniec Deputatów na Zgroma-

dzenie Wydziałowe w liczbie niżey przepisaney.

3. Na Elekcye Mieyscowe *szczególne* w Miastach podzielonych na Cyrkuły, każdego Cyrkułu z osobna Obywatele w Mieyskiej Xiędze Possesyonatów Zapisani zgromadzać się i obierać będą u siebie. 1. Jednego Dyrektora i czterech Assessorów do porządku Zgromadzenia na czas Elekcyi. 2. Jednego Wóyta i sześciu Ławników. 3. Jednego Burmistrza i czterech Sędziów do Sądu Mieyscowego Cyrkularnego. 4. Piętnastu Gminnych, a to iedynie tylko na następujące Zgromadzenie Mieyscowe *ogólne*. 5. Nakoniec Deputatów na Zgromadzenie Wydziałowe, w liczbie niżey przepisaney.

4. Na Elekcye Mieyscowe *ogólne* w Miastach, które się dzielą na Cyrkuły, Gminni obrani w Cyrkułach, zgromadzać się będą do głównego w Mieście Ratusza, i obiorą: 1. Dy-

rektora i czterech Assessorów, do porządku Zgromadzenia swego na czas Elekcji, a to z pośród siebie. 2. Jednego Prezydenta i jednego Vice-Prezydenta. 3. Radnych do Magistratu w liczbie iaka przypadnie, licząc po trzech, względem każdego Cyrkułu, w Miastach mających więcej trzy Cyrkuły; po dwóch zaś w Miastach, które mają więcej iak trzy Cyrkuły. 4. Jednego Kassjera. 5. Wszystkie Elekcye Mieyscowe *szczególne*, odprawiać się będą co dwa lata w dniu 7. Kwietnia; Elekcye zaś Mieyscowe *ogólne*, co dwa lata w dniu 14. Kwietnia; do czego Rokiem Normalnym będzie Rok Seymowy Ordynaryiny.

## V.

*Zgromadzenia i Elekcye Wydziałowe.*

1. Zgromadzenie Wydziałowe składać się będzie z Deputatów obranych na Elekcjach szczególnych Miast

Cyrkułów niemających, oraz Cyrkułów Mieyskich.

2. Na tych Zgromadzeniach Wydziałowych Miasto niemające 100. Possessyonatów, będzie mieć tylko 1go Deputata; Miasto mające od 100. aż do 300. Possessyonatów, mieć będzie dwóch Deputatów; Miasto, lub Cyrkuł, mające od 300. aż do 600. Possessyonatów, mieć będzie trzech Deputatów.

3. Gdyby które Miasto do tey wielkości przyszło, żeby więcej nad 9. składało Cyrkułów; tedy za przybyciem 10go Cyrkułu, straci po jednym Deputacie z każdego Cyrkułu; za przybyciem 11go Cyrkułu, straci po dwóch Deputatów; po czym, choćby więcej Cyrkułów przybywało; każdy z nich nie może mieć więcej, iak jednego Deputata.

4. Takowi Deputaci od Miast i Cyrkułów, swego *respective* Wydziału, zbierać się będą na Główny Ratusz Miasta, za Miasto Appellacyjne

temuż Wydziałowi Prawem oznaczonego.

5. Tak Zgromadzeni Deputaci wybierac będą: 1. Jednego Dyrektora i czterech Assessorów, do porządku Zgromadzenia Wydziałowego z pomiędzy siebie. 2. Jednego Plenipotentę Wydziałowego na Sejm. 3. Pięciu Sędziów Appellacyjnych, i tyleż Zastępców tychże. 4. Tyle Kommissarzów Miast do Kommissyów Wojewódzkich, lub Powiatowych, ile jest tychże Kommissyów w obrębie jednego Wydziału, wybierając po trzech Kommissarzów do każdej Kommissyi, z Miast w obrębie Kommissyi leżących.

#### VI.

*Prawidła powszechne wszystkim Zgromadzeniom i Elekcyom.*

1. Każda Elekcyja odprawiac się ma w dzień wyznaczony, z mocy Prawa tego, za uderzeniem w dzwón

Ratuszny, o godzinie osmy ranej.

2. Na każdym Zgromadzeniu przed obraniem Dyrektora i Assessorów, do porządku Zgromadzenia, zagaiac i Prezydować będzie pierwszy z porządku Urzednik Mieyski przytemny, jeżeli sam Kandydatem nie jest.

3. Na każdym Zgromadzeniu Wydziałowym Deputatów, a mieyscowym ogólnym Gminnych, zagaiac i Prezydować będzie pierwszy Deputat, lub Gminny, tego Miasta, lub Cyrkułu, w którego Ratuszu odprawiac się będzie to Zgromadzenie.

4. Zagaiający Zgromadzenie, zacznie Sessyą od przeczytania Prawa tego: Pozym jeżeli Zgromadzenie będzie Wydziałowe, albo Mieyscowe ogólne, wtedy każdy Deputat na Zgromadzenie Wydziałowe, a każdy Gminny na Zgromadzenie Mieyscowe ogólne, złożą u Prezydującego



dowody Elekcji swojej. Daley czytany będzie regestr Kandydatów, którzy podawać się powinni na piśmie w Kancellaryi swego Miasta Cyркулу, lub Wydziału, albowież przed zgajającym; Deputaci Kandydatami być niemoga, aż po skończeniu tej funkcji.

5. Gdyby kto zadawał któremu z składających Zgromadzenie, albo z Kandydatów, że *aktivitatem* mieć nie może; na ten czas 4. najpierwsze z porządku Zgromadzenia Osoby, zasięda z Prezydującym, i te zarzuty przez kreski sekretne rozwiążą.

6. Potym Zgromadzenie obierze Dyrektora i Assessorów, sposobem do Elekcji Marszałka i Assessorów Seymikowych Ziemiańskich przepisany; Kandydatami zaś będą do wyboru na Dyrektora i Assessorów, ci z Possesyonatów, którzy się do tego za Kandydatów podadzą; obrani

Dyrektor i Assessorowie przysięgę na Zgromadzeniu wykonają.

7. Poczym Dyrektor z Assessorami przystąpi do Elekcji, tym porządkiem, jaki jest w Artykułach o *Elekcjach* przepisany, i one albo jednomyślnością, albo większością wotów sekretnych taką, jaka jest dla Elekcji Urzędów Ziemiańskich przepisana, uskuteczni - Wzywając do tych wotów Possesyonatów z Xiegi, Ulicami, Gminnych Cyркуłami, Deputatów Miastami. *Paritas* wotów rozwiązana będzie także sposobem Ziemiańskim.

8. Zastępcy Sędziów Appellacyjnych nie będą przez osobne obierania Elekcye, tylko w ten czas, gdy ciż Urzednicy wszyscy jednomyślnością wybrani zostaną; kiedy zaś wybór ich póydzie przez wota sekretne; w ten czas, którzy przy wotowaniu natychże Urzedników, nay-

więcey po nich mieć będą wotów; ci ogłoszeni będą ich Zastępcami.

9. Co do nieustępowania wotów, aktykowania dzieła Elekcyi i rejestru wotujących, przysięgi obranych, nieważności dzieła Zgromadzenia, i kar za nie: Prawo o Seymikach Ziemiańskich, będzie dla Miast wzorem.

10. Rozwiązanie zadanej nieważności Elekcyi Plenipotentów na Seym, Gminnych i Deputatów, należeć będzie do Rugów Zgromadzeń, do których wyflani będą; Rozwiązanie zaś zadanej nieważności Elekcyi osobom Magistrat składającym, i Sędziom Appellacyinym, należeć będzie prosto do Assessorji, *respectivè* Prowincyi.

11. Przestępstwa całe Dzieło Elekcyi niszczące, podług opisu Seymików Ziemiańskich, należeć będą prosto do Sądów Assessorji, *respectivè* Pro-

Prowincyi, inne zaś mnieysze przestępstwa, podług tegoż Prawa należeć mają do Sądu Appellacyinego Wydziałowego, z Appellacją do Assessorji, *respectivè* Prowincyi.

12. Zgromadzenie Mieyscowe szcze gólne, po obraniu Deputatów na Zgromadzenie Wydziałowe, powierzy im *Desideria* swoje do przełożenia na Zgromadzeniu Wydziałowym, na którym ułożone będą ogólne całego Wydziału *Desideria* dla Plenipotentów na Seym.

## VII.

### Uchwały.

Drugim celem Zgromadzeń Ludu Mieyskiego, będą Uchwały.

1. Ile razy uzna Magistrat potrzebę iakiey nowej w Mieście składki, doniesie o tym Kommissyi Policyi; a skoro też Kommissya uzna propozycyą Magi-

stratu, za zgodną z Prawem lub potrzebą publiczną; Magistrat poda tę Propozycją do Uchwały Ludu Mieyskiego następującym sposobem: w Miastach niemających Cyrkułów, zwoła wszystkich Obywateli w Xiędze Mieyskiej Possessyonatów zapisanych, którzy zgromadziwszy się na Ratusz, większością wotów głośnych podaną propozycją decydować będą, pod Prezydencją pierwszego z Magistratu; w Miastach zaś podzielonych na Cyrkuły, Magistrat przesze propozycją Urzędowi każdego Cyrkułu, przez który zwołani Obywatele, w Xiędze Possessyonatów zapisani, obrą na Ratuszu swego Cyrkułu do tego iedynie przypadku Gminnych, w liczbie, iako wyżej; a ci Gminni zebrani na Ratusz ogólnego Zgromadzenia Miasta, większością wotów głośnych podaną przez Magistrat propozycją decydować będą: W obydwóch przypadkach Prezydujący w Magistracie, *paritatem* rozwiąże.

z Składki wszelkie, bądź w pieniadzach, bądź w robociznach uchwalane będą, tak na possessyonatów, iako i niepossessyonatów z Miasta użytkujących, nikogo niewylączając, i nieuważając na iakiekolwiek Libertacye, Prawem Seymu terażnieyszego niezawarowane.

## VIII.

*Relacye Plenipotentów na Seym wybranych, i Deputatów do Zgromadzenia Wydziałowego.*

Trzecim celem Zgromadzenia Ludu w Miastach i Wydziałach, jest wybuchanie Relacji.

I. Plenipotenci Seymowi, na pierwszym Zgromadzeniu Wydziałowym, po skończonoy swey funkcyi, uczynią Relacyą z czynów swych w Seymie.

2. Deputaci na Zgromadzenie Wydziałowe wyłani, po odbytych Zgromadzeniach doniosą na pierwszym Zgromadzeniu swego Miasta, lub Cerkwi, o Osobach wybranych na Plenipotentów Sejmowych, i Sędziów Apellacyjnych; tudzież o ułożonych w Zgromadzeniu Wydziałowym Dezyderyach na Sejm.

## IX.

*Ogólne Prawidła względem Urzędów Miejskich.*

1. Possesyonat w Mieście w Xiędze Possesyonatów wpisany, obrany być może na Urzędnika w tymże Mieście: w Miastach podzielonych na Cerkwie, Possesyonat w którymkolwiek Cerkwie, może być obrany w każdym Cerkwie za Urzędnika. Possesyonat w którymkolwiek z Miast do ednego Wydziału należących, może być obrany za Urzędnika tegoż Wydziału.

2. Nie mogą być obrani ci Possesyonaci 1. którzy nie skończyli lat 23. wieku swego. 2. Którzy oddali pod rozbiór Wierzycielom swóy majątek. 3. Którzy są pod Kondemnata, lub *Crimine notati*. 4. Ci, którzyby nieumieli czytać i pisać. Ta kondycya ma być zachowana w lat sześć od daty pierwszey Elekcyi, z mocy Prawa terażniejszego. 5. Którzyby byli na jakim Urzędzie Sądowniczym, lub Exekucyjnym Ziemianiskim, albo w aktualney służbie Woyskowej.

3. Niemogą być obrani do składu ednego Urzędu: 1. Oycie i syn. 2. Teść i zięć. 3. Dway bracia rodzeni.

4. Po odbytey Elekcyi Radnych, Prezydent i Vice-Prezydent Magistratu; w Miastach na Cerkwie podzielonych, obierani będą z Radnych na teyże Elekcyi nowo wybranych.

5. Niemoże być Radnym, Wóytą, Burmistrzem, Plenipotentem na Sejm, Sędzią Appellacyinym i Zastępcą onegoż; tudzież Kommissarzem Woiewodzkiem, lub Powiatowym, kto nie był na Mieyskim, lub Ziemiańskim Urzędzie od Elekcyi zależącym.

6. Wszystkie Urzędy Wydziałowe i Mieyskie Mieyscowe, wyjąwszy Gminnych i Deputatów, będą dwuletnie; przez nową jednak Elekcyą każdy z tych Urzędników na nowo obrany być może; obrani, zaś zrzekać się Urzędów swoich, ani ustępować nie mogą.

7. Urzędnicy Mieyscy w żadnym Sądzie Suspensy brać niemogą, a w przypadku potrzeby nakezu któremu z nich wykonania przysięgi, po dopełnieniu tey, wszelkie Juryzdykcyje odsyłać go będą do mieysca, gdzie Urząd odbywa.

8. Wszelkie Akta i Dekreta Urzędów Mieyskich, ięzykiem Narodowym pisane będą.

9. Miarę zapłaty wszystkich Urzędów Mieyskich, Magistrat ułoży, i do approbaty Kommissyi Policyi poda.

X.

*Skład, obowiązki i Władza Urzędów w Miastach niemających Cyrkulów.*

1. Magistrat składać się będzie z Wóyta i czterech Radnych, w komplecie najmniej trzech Osób.

2. Pisarza Magistratowego, sam Magistrat przez wota sekretne obrze; obowiązkiem Pisarza będzie:  
1. Zasiadać w Magistracie *cum voce consultiva*. 2. Utrzymywać Akta, Suceptę i Pieczęć Magistratu. 3. Mieć zwierzchni dozór nad Kancellaryą i Kancellarzystami; obowiązki zaś Kancellaryi Mieyskiej generalney przy

Magistracie, Assessora w Ordynacji osobny przepisze.

5. Magistrat wybierze jednego Syndyka, tymże samym sposobem, co i Pifarza; obowiązkiem Syndyka będzie, czynić wszędzie w Imieniu Miasta, a to, ze zlecenia Magistratu; inne szczególne obowiązki Syndyka Assessora przepisze.

4. Wójt, a w jego nieprzytomności, pierwszy z porządku Radny, Prezydować ma.

5. Większość zdań decyzją Magistratu stanowić będzie, kreski sekretne isć nie mogą; Sentencyonarz będzie zaświadczał zdanie większości przeciwnie; równość zdań, przytomny Prezydujący rozwiązywać ma.

6. Pieczęć Magistratu będzie Herb Miasta.

7. Magistrat ciągle odbywać się będzie, dopóki nowo wybrane Osoby na mieysce jego nie zasiądą.

8. Magistratu, jako naywyższego w Mieście Urzędu, następujące będą obowiązki: 1. Przestrzegać całości Praw Miasta i jego Funduszów. 2. Wyznaczać Opiekunów i Kuratorów sierotom i wdowom, oraz niedołącznym za uznaniem Sądu, a od wyznaczonych, sprawę odbierać. 3. Mieć baczną na podupadłych, nędznych i kaleków. 4. Rozkładać Podatki przez Sejm postanowione, i składki przez Lud uchwalone. 5. Układać Propozycje do dezyderjów i uchwał Ludu Mieyskiego. 6. Zwoływać Zgromadzenia Mieyskie do Elekcyi i Uchwał. 7. Imieniem swoim czynić w sprawach publicznych Mieyskich, i w sprawach sierót. 8. Utrzymywać Milicyą Mieyską. 9. Dawać i legalizować zaświadczenia, ktore żądane będą, za Granice. 10. Zawiadywać kassą Mieyską i strzedz oney całości. 11. Mieć ogólny dozór nad Mieyskimi więzzeniami, Magazynami, Szpitalami i publicznemi domami. 12. Dozierać wszystkich Urzędników

Miejskich, by swoich powinności podług Prawa dopełniali. 13. Rapporta wszelkie od Miejskich Urzędów odbierać, i od siebie Zwierzchnościom, do których należeć będzie, Rapporta przesyłać. 14. Tabelę liczby Officyalistów,ług w Mieście, i Milicyi, oraz onych zapłaty, układać, i te do potwierdzenia Kommissyi Policyi podawać.

9. Magistrat mieć będzie władzę wskazywania winy na nieposłusznych rozkazom swoim, Miejskich Urzędników Policyinych, i Ekonomicznych; tudzież na Officyalistów swoich, którzy, gdyby się przez Magistrat uciążonemi byż sędzili; będą się mogli udać przez Memoryał do Kommissyi Policyi; co jednak nie ma zastanawiać posłuszeństwa rozkazom i wyrokom Magistratu.

10. Magistrat nie będzie miał władzy Sądowej, tylko iedynie w przypadku zgwałcenia bezpieczeństwa O-

sob i Officyalistów Magistratowych, w miejscu ich Urzędowania; a od takowego wyroku Magistratowego wolno będzie stronie appellować do Assessorji.

11. Do szczególney władzy i obowiązku Prezydującego w Magistracie, należeć będzie: 1. Zwolywać Magistrat na Sessye extraordinaryjne. 2. Podpisywać decyzye i expedyce Magistratu. 3. Mieć Zwierzchność nad Milicyą Miejską. 4. Rozkazywać *provisorie* Miejskim Policyinym, Urzędnikom, Officyalistom iługom w nagłych zdarzeniach, nim zwoła Magistrat; którzy, gdyby rozkazowi Prezydującego posłusznymi nie byli, podpadać będą winie, równie, iak nieposłuszni Magistratowi. 5. Tenże w Magistracie Prezydujący, będzie mógł słownie godzić i sędzić ostatecznie wszelkie w Mieście sprawy potoczne, których wartość nieprzenosi złotych 50. a kara złotych 12. na rzecz strony ukrzywdzoney.

Decyzye zaś, tak ugodzonych i odsądzonych spraw, w Protokół na to iedynie służący zapisywane bydź mają; wrośładzenie zaś większych spraw, pod żadnym pozorem wdawać się nie ma.

### XI.

1. Sąd Mieyski Mieyscowy, składać się będzie z iednego Burmistrza i czterech Sędziów; Burmistrz Prezydować i równość kresiek rozwiązywać będzie, a jego nieprzytomność, pierwszy z porządku Sędzia zastąpi.

2. Sąd ten ciągle odbywać się będzie w komplecie trzech Osób najmniey; wszelkie decyzye jego będą zawsze w wotach głośnych, a to dla usprawiedliwienia się Sentencyonarzem.

3. W tym Sądzie wszelkiego rodzaju sprawy, iako *in prima Instancia*, sądzić się mają ostatecznie, i bez dopuszczenia appellacyi, nieprzeno-

szące złotych 300. lub w sprawie uczynkowej, w której trzy dni więzienia kara nastąpi; w większych zaś sprawach appellacya do Sądu Appellacyjnego Wydziałowego dopuszczona bydź powinna.

4. We wszystkich sprawach większego waloru, niż o 3000. złotych, i kary, niż trzy tygodnie więzienia, Appellacya od Sądu tego *prima Instancia*, nie iuż do Sądu Appellacyjnego, ale do Assessoryi dopuszczona bydź ma; spraw zaś kryminalnych Sąd ten nie będzie mógł sądzić, ale je odsyłać powinien do Sądu Appellacyjnego.

5. W sprawach, w których ostateczne rozśądzenie do Kommissyi Policji należy, appellacyą do teyże Kommissyi, podług Prawa, dopuszczac będzie.

6. Tenże Sąd będzie mógł sądzić o zgwałcenie bezpieczeństwa Osób



Sądowych, w mieyscu ich Juryzdykcyi.

7. Wszystkie sprawy w tym Sądzie odbywać się będą przez Memoryały i odpowiedzi, na piśmie, oraz indagacye przysiężne, iesliby rzecz nie była objaśniona dowodami; a gdyby strony koniescznie potrzebowały ustnych explikacyi; w takich naypierwey Sąd same strony przytomne zapyta, i do zgody nakłaniać będzie; a gdy onych nie zgodzi, i dokładniejszych potrzebować będzie explikacyi; w ten czas dopiero strony przez swoich Plenipotentów explikować się będą.

8. Sąd Mieyscowy przybierze sobie, i obowiąże Przysięgą, jednego Pifarza, Instygatora i Woźnych; obowiązkiem zaś Pifarza będzie: 1. Zasiadać w Sądzie *cum voce consultiva*. 2. Pisać Dekreta i rezolucye Sądowe. 3. Utrzymywać Akta, Susceptę i pieczęć. 4. Mieć zwierzchni dozór nad Kancellaryą.

9. Pifarz i Instygator zmieniani nie będą, chyba za postąpieniem, odstąpieniem, lub wyrokiem Sądowym.

10. Obszerniejszym prawidłem dla tego Sądu będzie Ordynacya, którą Assessorya, stosownie do tego Prawa, przepisze.

## XII.

1. Ławników obowiązkiem będzie: 1. Z wyznaczenia Sądu odprawiać Sądy zjazdowe, podług reguł przez Sąd im przepisanych. 2. Exekwować Dekreta i Procesa Sądowe. 3. Podawać Intromissye. 4. Expedyować Wizye, spisywać Inwentarze i działy, asystować według Prawa, do Testamentów, i odbierać Tranzakoye od tych, którzy dla słabości zdrowia, ołobiscie przy Aktach stawać niemogą.

2. Obszerniejszym Prawidłem dla Urzędu tego będzie Ordynacya, którą mu Assessorya przepisze.

## XIII.

1. Kassyera obowiązkiem będzie:  
 1. Przyimować do kassy generalney Mieyskiej dochody publiczne Miasta. 2. Wydawać z kassy pieniądze, a to nieinaczey, tylko za wyraźną Magistratu dyspozycyą na piśmie. 3. Mieć bliiski dozór całości kassy Mieyskiej, od której klucz ieden przy nim, drugi przy Prezydującym, trzeci przy pierwszym z porządku Radnym, bydź powinien. 4. Utrzymywać porządnie i dokładnie Xięgi przychodów i wydatków teyże kassy. 5. Oddawać Magistratowi na początku każdego Miesiąca, Rachunki przychodów i wydatków Miesięcznych teyże kassy, a nawet i częściey, ile razy tego Magistrat żądać będzie. 6. Okazywać gotowiznę pieniędzy w kassie będących na żądanie Magistratu.

2. Kassyer przybierze sobie do pomocy Subalternow i slug, w liczbie i płacy

i płacy przez Magistrat oznaczoney, i za nich w odpowiedzi będzie.

## XIV.

*Skład obowiązki i Władza Urzędow  
Cyrkulowych.*

1. W Mieście podzielonym na Cyrkuly, Wóyt każdego Cyrkułu następujące mieć będzie obowiązki i władzę w obrębach Cyrkułu swiego.  
 1. Mieć dozór nad Oficyalistami i slugami Policyi. 2. Dopełniać rozkazy Magistratu i Prezydenta, oraz dopełnienie onych Subalternom swoim nakazywać. 3. Dawać takie Rapporta Magistratowi i Urzędom, którym z mocy Prawa należy, iakie od tychże żądane będą. 4. Słownie godzić i sądzić ostatecznie wszelkie w Cyrkule zdarzone sprawy potoczne, których wartość nie przenosi złotych 50. a kara złotych 12. na rzecz strony ukrzywdzoney; decyzye zaś tak ugodzonych i odsądzonych spraw, w

w Protokół na to jedynie służący zapisywane być mają; w rozrządzenie zaś większych spraw, pod żadnym pozorem w dawać się nie ma; gdyby się zaś kto czuł być ukrzywdzonym w sprawie przez Wójta potocznie osądzoney; może się udać z skargą do Prezydenta.

2. Sądowi w każdym Cirkule *prima Instantia*, złożonemu z jednego Burmistrza i czterech Sędziów, wszystko to służy, co jest przepisano dla tegoż Sądu w Mieście niemającym Cirkulów, pod Artykułem XII.

3. Dla Ławników w Cirkulach też same służy przepisy, które są dane Ławnikom w Miastach niemających Cirkulów w Artykule XV.

#### XV.

*Skład, obowiązki i Władza Urzędów Miejskowych ogólnych, w Miastach podzielonych na Cirkuly.*

1. Magistrat w Miastach podzielonych na Cirkuly, składać się będzie

z Prezydenta; Vice-Prezydenta i Radnych; Prezydować będzie Prezydent, w jego nieprzytomności Vice-Prezydent, a w nieprzytomności tych obydwóch, pierwszy z porządku Radny.

2. W reszcie, cokolwiek jest przepisano dla Magistratu w Mieście Cirkulów niemającym, pod Artykułem X. to samo wszystko służy Magistratowi Miasta na Cirkuly podzielonego.

3. Co się zaś tyczy obowiązków i władzy Prezydenta; toż samo temu służyć będzie, co jest przepisano pod Artykułem X. w punkcie 11. dla Wójta Prezydującego w Magistracie Miasta niemającego Cirkulu, z tą różnicą: że spraw potocznych w tymże Punkcie wymienionych łączyć nie będzie; lecz te do Wójta w Cirkule podług wyższego Artykulu należeć mają.

4. Kasyer przy Magistracie w Mieście na Cirkuly podzielonym, też same będzie miał obowiązki i jakie są przepisane w Artykule XIII.

dla Kasyera w Mieście niemającym  
cyrkulów.

## XVI.

*Urzędy Wydziałowe.*

1. W każdym Miast Wydziale, oznaczonym przez Prawo tytuło: *Miasta Nasze wolne &c.* Będzie ieden Sąd Appellacyiny; ten Sąd Appellacyiny, składać się będzie z pięciu Sędziów, i tyleż Zastępców, którzy w tym porządku, iak będą w dziele Elekcyi umieszczeni, zasiadać i Prezydować mają.

2. Ten Sąd naypoźniej w sześć dni po Elekcyi rozpocznie swe Sessye w Ratuszu Miasta, na ten Sąd każdemu Wydziałowi naznaczonego, i zaraz tak się ułoży z Zastępcami, że by zawsze przytomnych było w mieyscu trzech Sędziów, i trzech Zastępców; odbywać się zaś będzie ciągle w Komplecie Osób naymniey pięciu, dopóki nowo wybrane Osoby na mieyscu iego niezasiądą; *paritatem* gło-

śnych i sekretnych kresok Prezydaiący rozwiąże.

3. Ten Sąd obierze sobie Pisarza *cum voce consultiva*, który odmieniać nie może, chyba za postąpieniem, odstąpieniem, lub wyrokiem Sądowym; nadto, przepisze Ordynacyą, i tę do Approbacyi Assessorji poda.

4. Pieczęć tego Sądu będzie w Koronie, Herb Koronny; w Litwie Litewski; a pod nim, Herb Miasta Wydziałowego.

5. Sąd ten sądzić będzie ostatecznie i bez dopuszczenia Appellacyi, sprawy przychodzące z appellacyi od Sądów Mieyskich *prima Instantia*, w obrębie Miast do iednego Wydziału należących; a to Sprawy nieprzewyższające waloru złotych 3000. lub kary 3. tygodni więzienia; sprawy zaś Kryminalne sądzić będzie z tym ostrzeżeniem: że na więzienie czasowe osądzony Kryminalista, ulegać będzie exekucyi Dekretu; gdy zaś na wieczne więzienie, lub śmierć zo-

stanie osądzony; Sąd Appellacyjny, przesłał Sądowi Assessorskiemu, Dekret i wywody obwiniające; teżeli Sąd Assessorski uzna takowy Dekret Sądu Appellacyjnego za Ruszny; w tedy ten Dekret exekwowany zostanie: co się zaś tycze spraw Kryminalnych w Mieście Rezydencyi Królewskiej, zachowano być ma, podług Prawa Kommissyi Policyi pod Artykułem XVI.

6 Dla Urzędu Plenipotentów Miejskich na Sejm, będzie prawidłem Prawo tego Seymu, tytuło: *Miasta Nasze Wolne &c.*

7. Dla Kommissarzów Woiewódzkich, lub Powiatowych, z Miast wybranych, prawidłem będzie szczególny opis Prawa o tychże Kommissyach.

## OSTRZEZENIE

*Względem Exekucyi Prawa o Miastach Naszych dawniej Królewskich, a teraz wolnych Rzeplitey. D. 27. Czerwca 1791.*

Chcąc przywieść do skutku Prawa dla Miast Naszych na tym Sejmie ustanowione, a oraz zapobiedz, ażeby arbitralne Prawa rzeczonych wykonanie, nie dało miejsca kollizyi, między miącami się rozpocząc Jurzydykoyami; a temi, które na mocy Prawa terazniejszego, o Miastach, ustać muszą; takową czyniemy deklaracyą:

1. Do wszystkich Miast Wolnych, My Król w Straży, wydamy Listy Uniwersały Nasze, z któremi razem przeszlemy Prawo na dniu 18. Kwietnia zapadłe, pod tytułem: = *Miasta Nasze wolne Królewskie*: = tudzież Prawo pod tytułem: = *Urządzenie wewnętrzne Miast wolnych Rzeplitey*: = a oraz całkowity Opis Kommissyi Policyi.

2. W tym Uniwersale zaleciemy Miastom, ażeby na dniu 1. Miesiąca Sierpnia Roku bieżącego 1791. wszystkie Miasta i Miałeczka, które mają Przywileje *Locatōnis*; iako też Miasta Nasze Królewskie, w których Sejmiki Ziemskie są oznaczone, a nie mają dotąd Urzędów; natychmiast wybrały sobie Urzędy, podług opisu Prawa; gdzieby zaś Uniwersał Nasz zastał Magistraty i Urzędy, z mocy Przywilejów lokacyjnych; lub w Miastach Naszych Królewskich na Sejmiki Ziemskie oznaczonych, wybrane; w tych nie ma być czyniona odmiana, aż do dnia Prawem przepisanego: który to dzień w Ru następującym 1792. będzie dniem Normalnym zaczynających się w wszystkich Miastach, wszelkich Elekcji, podług rozrządzenia nowego Prawa.

3. Ponieważ Prawo mieć chce, ażeby Miasta większe podzielone zostały na Cyrkuły, przez Komisję Policyi; przeto zapobiegając wszelkim nieprzyzwoitościom, któreby z

tąd wynikać mogły, gdyby Elekcye w Miastach większych *viritim* odprawowały się; My Król w Straży, Uniwersalami Naszemi każde w szczególności, takowe Miasto uwiadomiemy, iak ma być zachowana proporcya Elekcji, po wszystkich częściach pryncypalnych Miast, samych tylko Deputatów na Elekcye Wydziałowe, dla wybrania Plenipotentów na Sejm, i Sędziów do Sądu Appellacyjnego Wydziałowego; na których wybranie dzień 10. Sierpnia Roku bieżącego wyznaczamy.

4. Z pomiędzy wybranych od Miast Plenipotentów sześciu, po dwóch z każdej Prowincyi do Komisji Policyi, podług Prawa teraźniejszego, Sessye Prowincjonalne wybiorą.

5. Nim zaś Plenipotenci od Miast delegowani będą, a nim z tychże Delegowanych na Sessjach Prowincjonalnych wybrani w Komisji Policyi zasiądą; Komisya ta Dzieło swoje rozpocznie, w Komplexie Kommissarzów z Senatu, i z Stanu

Rycerskiego: wszakże do żadney trwałey Ordynacyi, tak względem Miast, iako i własnego iey postępowania, nieprzytąpi, póki w niey Kommissarze Mieyscy niezasiędą, ale tylko zlecenia Nasze w Straży, Kommissyom Porządkowym Woiewódzkim, lub Powiatowym, taż Kommissya przesyłać będzie, i exekucyi onych przestrzegać.

6. Skoro zaś Kommissya Policyi, w zupełnym, podług Prawa naydzie się komplecie; przepiśle sobie nayprzód Ordynacyą postępowania swego, i przytąpi zaraz do podziału Miast większych na Cyrkuły, a takowy Cyrkulów podział, każdemu w szczególności Miastu przesyłać, tak, aby każdy Cyrkuł i Miasto na terminie z Prawa przypadającym, w Roku następującym 1792. mógł sobie wybrać Urzędy, podług opisu Prawa na terażniejszym Seymie zapadłego.

7. Wszystkie zaś inne Miasta wolne Królewskie, którym Przywileje *Locationis* zaginęły, a okazać przed

Pieczętarzami dowody prawdziwey ich bytności; My Król na zaświadczenie Pieczętarzów, Przywileje *Resnovationis*, onym wydamy: po których otrzymanych, wolne będą obracać sobie Magistraty, podług Prawa terażniejszego, jeżeli ich dotąd nie miały.

8. Aby zaś z źle zrozumianego Prawa, nienaścąpiła uyma dochodów Naszych Królewskich, w Miastach Ekonomicznych; tudzież w Miastach, w których Starostowie mają dochody swoje, podług Lustracyi ostatney; warujemy: iż, co się tycze opłat i obowiązków, tak skarbowi Naszemu Królewskiemu, iako Starostom i Possessorom wszelkich Królewskich, dotąd należnych; Miasta mają się zachować podług rzeczoney ostatney Lustracyi, dopóty, dopóki, albo Sądowym wyrokiem, Sądów Naszych Zadwornych, uchylone, lub na gotową opłatę przemienione nie będą; albo przez dobrowolną ugodę, w asystencyi i pisaniu się Instygatorów,

lub Offcyalistów Skarbowych, za aprobacją Sądu Assessorskiego przez Dekret, zamienione na opłatę, lub uchylone nie zostaną: dla czego Sądom Naszym Zadwornym zalecamy: ażeby Sprawy takowe *in assistentia* rzeczonych Instygatorów, lub Offcyalistów Skarbowych, *Processu sumario* na przyzwanie stron obydwóch, w komplecie pogłóg Prawa, począwszy od dnia 1go Października, ciągle godziły, sędziły, i ostatecznie załatwiały, aby wszelkie Sprawy naypoźniej *in spatio* dwóch lat ukończone były.



## DEKLARACYA

*Dnia 27. Czerwca Roku 1791.*

9. Ponieważ Akta Sądu Statutem Kazimierza Wielkiego roku 1356. postanowionego, iedne pod tytułem: = *Superioris Juris Theuthonici Provincialis Arcis Cracoviensis.* = Drugie pod tytułem = *Sądu Królewskiego z Kommissarzy sześciu Miast złożonego.* = Trzecie pod tytułem = *Magna Procurationis Arcis Cracoviensis.* = Teraz po różnych miejscach rozrzucone, w Krakowie znajduią się: w których wiele potrzebnych dla Miast wolnych znajduie się Tranzakcyi; zaczym Akta pomienionych ustatych Juryzdykcyi z swemi Archiwami, pod Rząd i dozór Sądu Appellacyjnego Prawem teraznieyszym w Kra-



kowie postanowionego, i Pisarza tegoż Sądu oddane być mają, i w Ratuszu Miasta Krakowa osobne *Archivum* na złożenie tych Xiąg, Magistrat Krakowski wyznaczy; również Akta pośredniczych Jurydykcyi Starościńskich i Wójtowskich, z mocy dawniejszych Ustaw sprawowanych; tudzież Jurydyk i Miasteczek szczególnych, w obrębie Miast większych, Prawem Seymu teraźniejszego uchylonych, Magistratom własnym tychże Miast oddane być mają.

## DEKLARACYA

Dnia 27. Czerwca 1791.

Ponieważ Miasta Województwa Sandomirskiego, niemogą się obyć bez osobnego Wydziału, w którymby Sądy Appellacyjne mieć mogły, iwego na Seym Plenipotenta przesyłały; przeto podnoząc Miasto Sandomierz do prerogatyw Miast Wydziałowych Appellacyjnych; z każdej Prowincyi, po iednym Wydziale przyczyniamy: a Prowincyi Wielkopolskiej, i W. X. Lit: dozwalamy: aby na swych Prowincjonalnych Sessjach, po iednym Appellacyjnym Mieście przyczynili; Plenipotenci zaś przyczynieni, w Sądach Zadwornych Afessorских miejsce mieć będą.

---

OSOBY WYBRANE

za Kommissarzów do Kommissyi Polityi.

D. 28. Czerwca 1791. Roku.

Z SENATU.

z Prowincyi Małopolskiej.

W. Dębowski Kasztelan Czechowski.

Z Prowincyi W. X. Litew:

W. Szczyt, Kasztelan Brzeski Lit:

Z Prowincyi Wielkopolskiej.

W. Lipski, Kasztelan Łeczycki.

Z STANU RICERSKIEGO

z Prowincyi Małopolskiej.

UU. Alexander Potocki, Cześniko: Kor:  
Marcin Badeni, Szamb: J.K. Mci.

z Prowincyi W. X. Lit:

UU. Szwykowski, Ex-Pisarz Skarbu  
W. X. Lit:

Profzyński, Ex-Pisarz Tryb: Lit:

z Prowincyi Wielkopolskiej.

UU. Karol Wodzyński Starosta Nur:  
Ignacy Zapolski.

